

VARASTOALAN AMMATTIOSAAMISEN
NÄYTTÖJEN KEHITTÄMINEN
Case: Porvoon ammattiopisto Amisto

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketoiminnan logistiikan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Pekka Pulkkinen

Lahden ammattikorkeakoulu
Liiketoiminnan logistiikan koulutusohjelma

PULKKINEN PEKKA:

VARASTOALAN
AMMATTIOSAAMISEN NÄYTTÖJEN
KEHITTÄMINEN

Case: Porvoon ammattiopisto Amisto

Opinnäytetyö

47 sivua, 3 liitesivua

Kevät 2011

TIIVISTELMÄ

Työssä käsitellään varastoalan ammattiosaamisen näyttöjen kehittämistä Porvoon ammattiopisto Amistolla. Työ keskittyy lähinnä ammattiosaamisen näytön käytännön tekemisen kehittämiseen. Arviointien ja muun ammattiosaamisen näyttöön liittyvän toiminnan kehittäminen on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkimuksen tarkoituksena on kehittää 2009 alkaneelle Porvoon ammattiopisto Amiston varastonhoitajalinjalle toimivat ja tasapuoliset näyttösuunnitelmat, jotka palvelevat niin oppilaitosta kuin opiskelijaakin. Työssä huomioidaan työelämän näkökulma, jonka merkitys on jatkuvasti lisääntynyt osana nykyaikaista opiskelua. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millainen olisivat hyvät ammattiosaamisen näytöt ja miten se parhaiten palvelisi Porvoon ammattiopiston varastoalan koulutusohjelmaa, opiskelijoita ja paikallista työelämää.

Tutkimus on toteutettu haastatellen opiskelijoita ja opettajia Itä-Uudenmaan kouluskuntayhtymän toisen asteen logistiikan koulutuksessa Porvoon ammattiopisto Amistolla ja lisäksi yhtä opettajaa toisesta oppilaitoksesta. Materiaalina on käytetty myös erilaisia kirjallisia lähteitä, joiden tietoihin Amiston käytänteitä on verrattu. Haastattelujen tukena on käytetty erillistä kyselykaavaketta. Yksi tärkeä tutkimusmenetelmä on myös osallistuva havainnointi. Työssä käytettyjä tutkimusmenetelmiä selitetään aineistoista tehtyjen havaintojen yhteydessä.

Työn tärkeimpinä tutkimustuloksina voidaan todeta, että ammattiosaamisen näytöt olisi hyvä järjestää oppilaitosympäristössä, viimeisenä opiskeluvuonna ja niin, että näyttötilanne on standardisoitu ja pieniin osa-alueisiin jaettu tilanne. Tutkimuksessa tuli myös selkeästi esiin, että erilaisten oppijoiden huomioiminen näyttötilanteissa on tärkeää. Huomionarvoista on, että eri lähteet ovat näkemyksissään hyvin yksimielisiä.

Edellä mainittujen tulosten lisäksi työ toi esiin kehittämisajatuksia tulevaisuuden näyttöjä ajatellen. Vaikka tutkimus nyt päättyy edellä mainittuihin tuloksiin, on mahdollista, että tulevaisuudessa ammattiosaamisen näyttö järjestetään toisin.

Avainsanat: Ammattiosaamisen näyttö, varastonhoitaja, ammatillinen koulutus, varasto-ala, Porvoon Ammattiopisto Amisto.

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Logistics

PULKKINEN PEKKA

DEVELOPING VOCATIONAL
SKILLS DEMONSTRATIONS IN
WAREHOUSING

Case: Porvoo Vocational College Amisto

Bachelor's Thesis in Business Logistics 47 pages, 3 appendices

Spring 2011

ABSTRACT

This study is about developing demonstrations of vocational skills in warehousing for the Porvoo Vocational College Amisto. The study focuses on developing actual carrying out of the vocational skills demonstrations. All other activities and evaluations concerning the qualification process have been left out of this study.

The goal of the study is to develop the plans of the skills demonstration process for warehousing line of studies that has started at the Porvoo Vocational College in 2009. The plans need to be functional and serve both the students as well as the college. In the current study, the perspective of the real working life will be taken into account as its importance has increased in vocational education of today. The aim of the study is to define the features of the ideal arrangement for the vocational skill demonstrations.

The study has been carried out by interviewing students and instructors at Amisto and also interviewing an instructor from another vocational college. The interviews were carried out by means of a prepared questionnaire. In addition the participative observation method was also used to collect information in the study. Furthermore, the study is based on published material as well. The data from different sources were compared with each other.

The most essential results of the study are as follows: The skills demonstrations should be organized in the environment of the student's own vocational college, the demonstrations should be scheduled for the last year of the studies, and the arrangement should be standardized and divided in the briefer elements. A learner with special needs should be taken into consideration as well. These statements were stated verbally by all of the interviewees and also acknowledged in the published sources.

The results brought about a few ideas for developing the skills demonstration process in the future. These ideas will be released in this report.

Key words: Skills demonstration, warehousing, Porvoo Vocational College Amisto

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen tausta	1
1.2	Tutkimusongelma ja tavoitteet sekä aiheen rajaukset	4
1.3	Tutkimusmenetelmät	5
1.4	Opinnäytetyön rakenne	7
2	AMISTO OPISKELU- JA TUTKIMUSYMPÄRISTÖNÄ	8
2.1	Logistiikan koulutus Amistolla	8
2.2	Amisto eri näkökulmista	9
3	AMMATTIOSAAMISEN NÄYTTÖ NUORTEN TOISEN ASTEEN KOULUTUKSESSA	11
3.1	Hyvä ammattiosaamisen näyttö	11
3.2	Arviointikriteerit ammattiosaamisen näytössä	16
3.3	Näytöt ja muut tavat arvioida	17
3.4	Resurssointi	18
3.5	Ammatillisen peruskoulutuksen näytöt Englannissa, Saksassa, Hollannissa ja Tanskassa	19
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
4.1	Keskustelua ammattiosaamisen näytöstä tiimipalaverissa	20
4.2	Keskustelua ammattiosaamisen näytöstä opiskelijoiden kanssa	22
4.3	Varastoalan opettaja Anne Mannisen haastattelu	24
4.4	Logistiikan opettaja Ari Turusen haastattelu	27
4.5	Tiimipäällikkö Kimmo Erikssonin haastattelu	28
4.6	Ammattiosaamisen näyttö muissa oppilaitoksissa	30
4.7	Ammattiosaamisen näyttöjen kehittämisestä muissa opinnäytetöissä	31
4.8	Kokemuksia ammattiosaamisen näytöistä tutkimuksissa	33
4.9	Johtopäätökset tutkimuksesta	37
5	KEHITTÄMISEHDOTUKSIA	38
6	YHTEENVETO	40

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Työssäni pohdin varastoalan ammattiosaamisen näyttöjen kehittämistä työpaikassani Itä-Uudenmaan ammattiopistolla Amistolla.

Ammattiosaamisen näytöllä tarkoitetaan sitä, että opiskelijat antavat eri vaiheissa opintojaan laajuudeltaan erilaisia, arvioitavia näyttöjä. Ammattiosaamisen näytöissä opiskelija osoittaa, miten hyvin hän on saavuttanut ammatillisten opintojen tavoitteet. Näytöt sijoittuvat koko koulutuksen ajalle, ja ne järjestetään yhteistyössä työpaikkojen ja työpaikkaohjaajien kanssa. (Tonet 2010.)

Ammattiosaamisen näyttöjä ei pidä sekoittaa ammatilliseen näyttötutkintoon. Näiden kahden eri käsitteen merkitysten on todettu menevän usein kielenkäytössä ristikkäin. Ammattiosaamisen näyttö on nuorten tutkinto ammattiopistolla ja ammatillinen näyttötutkinto on aikuisille tarkoitettu, yleensä oppisopimuksen yhteydessä suoritettava tutkinto.

Ongelmana ovat näiden kahden eri osaamisen osoittamistavan nimet, jotka sekoitetaan kentällä herkästi. Jopa arvioinnin oikaisua on pyydetty, kun kentällä on ymmärretty väärin, kumman järjestelmän mukaan opiskelija osoittaa osaamistaan. Näyttöpaikoissa on annettu jopa vääränlaisia papereita osaamisen osoittajille. (Kallioniemi, Majuri & Mahlamäki-Kultanen 2008, 43.)

KUVIO 1. Näytön kolme vaihetta.

Näyttö itsessään on monivaiheinen prosessi, kuten kuvioista 1 käy ilmi. Tämä työ alkaa näyttösuunnitelmasta, jonka suunnittelee ja laatii opettaja (liite 1). Näyttösuunnitelmaan pitää kirjata kaikki asiat näyttöä koskien, kuvaus näytöstä, näyttöympäristö, välineet ja näytön arvioinnin kriteerit. Näyttösuunnitelmassa on huomioitava lisäksi koko osa-alueesta ne asiat, jotka suoritetaan varsinaisella työnäytöllä, ja ne, jotka arvioidaan muulla tavalla. Tämä näyttösuunnitelma pitää tehdä jokaisesta eri osa-alueesta erikseen ja hyväksyttää tutkintolautakunnalla ennen käyttöönottoa. Tutkintolautakunta on oppilaitoksen asettama toimielin, joka käsittelee kaikki näyttösuunnitelmat ja hyväksyy ne. Toimielimen antaman hyväksynnän jälkeen suunnitelmat voidaan ottaa käyttöön.

Tutkintolautakunnan kokoonpano ja pakollisuus on määrätty laissa (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998). Tämän lain 25 a §:ssä asia todetaan seuraavasti:

Ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelua ja toteuttamista varten koulutuksen järjestäjän tulee asettaa toimielin tai useampia toimielimiä, joihin kuuluu koulutuksen järjestäjää, opettajia ja opiskelijoita sekä asianomaisen alan tai asianomaisten alojen työ- ja elinkeinoelämää edustavia jäseniä. Toimielin voi olla myös kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen. Toimielin hyväksyy koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman osana olevat suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista, valvoo näyttötoimintaa sekä päättää ammattiosaamisen näyttöjen arvioijista. Lisäksi toimielin käsittelee opiskelijan arviointia koskevat oikaisuvaatimukset.

Opetushallitus on täsmentänyt lakiin kirjattuja vaatimuksia arvioinnin osalta seuraavasti:

Ammatillisissa tutkinnon osissa koulutuksen järjestäjä päättää, mitä ovat muun osaamisen arvioinnin menetelmät. Ammatillisen tutkinnon osan arvosana muodostuu ammattiosaamisen näytön ja muun osaamisen arvioinnin perusteella. Ammatillisissa opinnoissa päällekkäisyyden poistaminen on tärkeää. Arviointisuunnitelma tulee tehdä myös ammattitaitoa tukevista tutkinnon osista. (Opetushallitus 2008b.)

Toimielimellä on edellä mainittujen asioiden lisäksi myös valvonta ja ohjaustehtävä:

”Ammattiosaamisen näyttöjen valvontatehtävä tarkoittaa, että toimielin valvoo ammattiosaamisen näyttöjen periaatteiden toteutumista. Valvontatehtävällä varmennetaan, että suunnitelmat toteutuvat myös lain, asetuksen ja opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Toimielimen valvontatehtävä liittyy siten ammattiosaamisen näyttöjen laadunvarmennukseen.” (Opetushallitus 2008a.)

Amistolla ei ole aiemmin ollut ammattiosaamisen näyttöjä vasta-alkaneessa varastoalan koulutusohjelmassa, eikä suunnitelmiakaan ole vielä tehty. Tämä tarkoittaa tilannetta, jossa kaikki luodaan lähes tyhjästä. Tilanne ei kuitenkaan ole täysin vailla historiaa, koska Amistolla on pitkät perinteet muiden alojen koulutuksesta ja ammattiosaamisen näytöistä. Varastoalan koulutusohjelma on tullut koulutustarjontaan vasta vuonna 2009, ja siksi alalle ei ole vielä luotu näyttösuunnitelmia.

Aihe on kuitenkin tärkeä, koska ammattiosaamisen näyttö on pakollinen osa opinnoita ja määräykset ammattiosaamisen näyttöjen järjestämisestä on kirjattu lakiin ammatillisesta koulutuksesta.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelijan ammatillista osaamista tulee muun arvioinnin ohella arvioida opiskelijan työpaikalla, oppilaitoksessa tai muussa koulutuksen järjestäjän osoittamassa paikassa työtilanteissa tai tehtävissä antamien ammattiosaamisen näyttöjen perusteella. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998, § 25.)

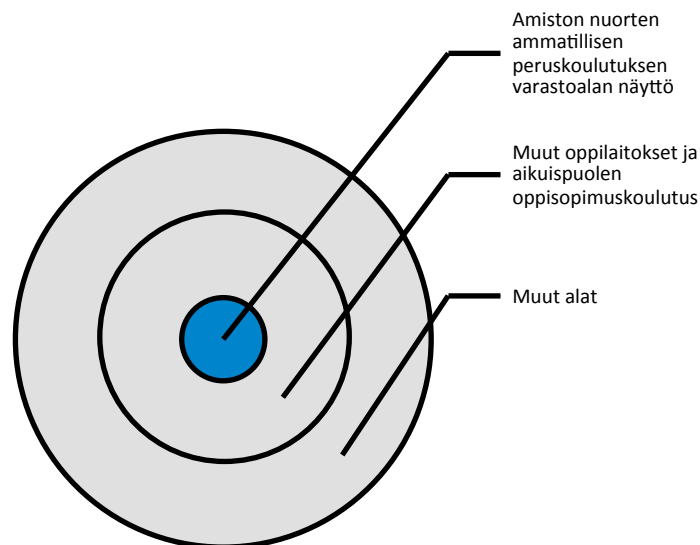
Lisäksi Amiston rehtori on erikseen määrännyt ammattiosaamisen näyttösuunnitelman tekemisestä ja ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta (liite 2).

1.2 Tutkimusongelma ja tavoitteet sekä aiheen rajaukset

Tämän työn tutkimusongelma on selvärajainen. Tavoitteenani on selvittää, millaisia hyvien ammattiosaamisen näyttöjen kuuluisi olla toisen asteen nuorten ammatillisessa varastoalan koulutuksessa Porvoossa. Tämän kiteytyneen tutkimusongelman olen jakanut tutkimusongelman viideksi alakysymykseksi seuraavasti:

1. Missä ammattiosaamisen näyttö pitäisi järjestää?
2. Näytetäänkö yksi vai useampi opetussuunnitelman osa-alue kerrallaan?
3. Miten ammattiosaamisen näytössä huomioidaan erilaiset oppijat?
4. Mikä on paras ajankohta opinnoissa näytön suorittamiseen?
5. Miten näytöstä saadaan kaikille tasapuolinen?

Tutkimuskohteeni olen rajannut nuorten ammatilliseen peruskoulutukseen, Itä-Uudenmaan ammattiopiston Amiston varastoalan koulutusohjelman näyttösuunnitelmiin ja niiden kehittämiseen.

KUVIO 2. Tutkimus kohdistuu ennen kaikkea varastoalan ammatillisen peruskoulutuksen ammattiosaamisen näyttöihin.

Varsinaisessa näyttösuunnitelmassa keskityn todellisen näytön tekemiseen ja erityisesti fyysisen tilanteen kehittämiseen. Arvioinnit rajaan tämän työn ulkopuolella ja muun osaamisen näyttämisen jätän vähemmälle huomiolle, koska niihin on jo olemassa valmiit kriteerit. Ammattiosaamisen näytöt on otettu käyttöön 1.6.2006 jälkeen alkaneissa ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelmaperusteisissa

koulutuksissa. (Jussila, Paavola & Mahlamäki-Kultanen 2008, 3.) Opetussuunnitelma on suunnitelma siitä, miten opetus järjestetään. Suomessa opetussuunnitelmat perustuvat opetushallituksen määrittämiin opetussuunnitelmien perusteisiin. (Opetussuunnitelma 2010.)

Työni keskeisenä tavoitteena on selvittää, millainen on mahdollisimman luonteva näyttötilanne, joka palvelisi parhaiten Amiston varastoalan koulutusohjelmaa. Pysin erilaisiin lähteisiin tukeutuen selvittämään, miten tällainen näyttö tulisi toteuttaa, mikä olisi optimaalinen paikka ja ajankohta näytölle ja miten suppeita tai laajoja näyttöjä kannattaisi järjestää. Työssä pyritään huomioimaan kaikki osapuolet: opiskelija, oppilaitos, opettajat ja työelämä. Vaikka työelämän edustajia ei ollutkaan haastatteluissa, pyrin pitämään heidänkin näkökulmansa osana kaikkea tekemääni tutkimusta.

Varsinaisia näyttösuunnitelmia työssäni ei ole tarkoitus luoda, vaan työssä keskitytään ainoastaan selvittämään, millainen hyvä näyttö olisi. Näin tutkimuksen pää tavoite on rakentaa pohjaa mahdolliselle myöhemmälle näyttösuunnitelmien luomistyölle.

1.3 Tutkimusmenetelmät

Toteutan tutkimukseni käyttämällä kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 155). Valitsin kvalitatiivisen menetelmän, koska tutkimukseni kohdetta ei voi tarkastella mittaamalla, vaan tähän ongelmaan on valittava paljon kokonaisvaltaisempi lähestymistapa. Tämä aihe edellyttää paljon paneutumista erilaisiin mielipiteisiin ja lähteisiin. Tavoitteenani on saada kokonaiskuva ammattiosaamisen näyttöjen järjestämisestä.

Lähtökohtana kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus, että todellisuus on moninainen. [- -] Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 152.)

Aineistoa olen kerännyt erilaisista kirjallisista lähteistä ja haastattelemalla niin Amiston kuin yhden muunkin ammatillisen oppilaitoksen opettajaa. Haastattelut toteutin syksyllä 2010. Haastatteluissa oli mukana kolme Amiston opettajaa ja yksi opettaja Koulutuskeskus Salpauksesta. Amistolla haastatelluista opettajista kaikki toimivat logistiikkatiimissä. Vaikka haastattelut ovat varsin vapaamuotoisia, valmistelin teemahaastatteluita varten kysymyslistan, jotta samat kysymykset tulivat kysytyiksi kaikilta opettajilta (liite 3). Varsinaisten opettajien henkilökohtaisten haastattelujen lisäksi käsitelimme asiaa yleisesti tiimipalaverissa, minkä olen tähän työhön raportoinut.

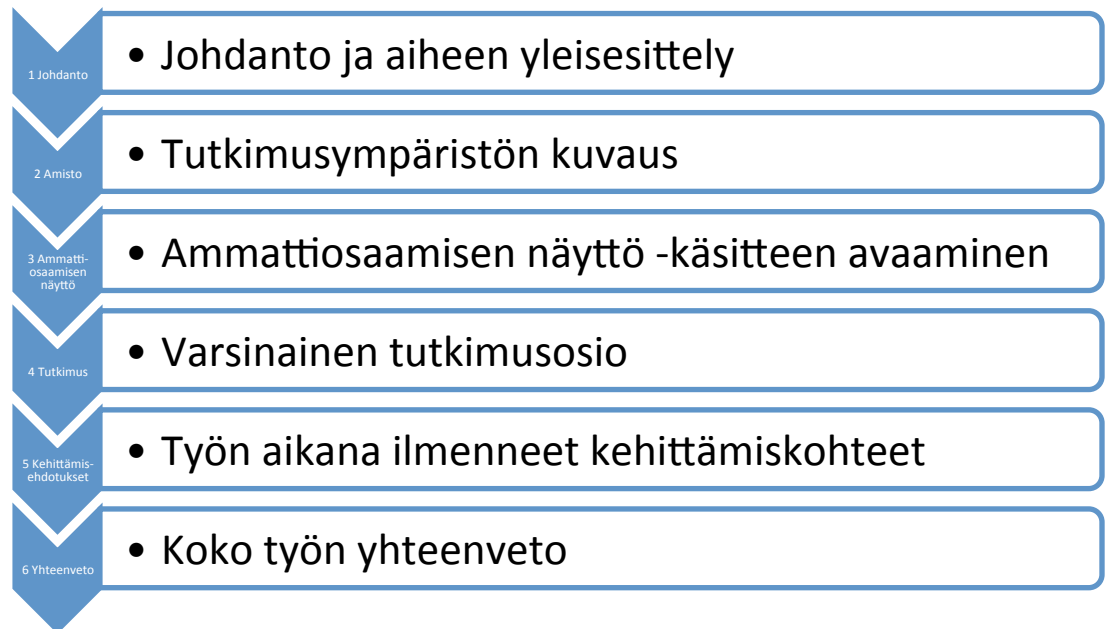
Myös opiskelijoiden mielipiteet on saatu selville haastattelemalla heitä. Opiskelijoiden haastattelun toteutin ilman varsinaisia etukäteen laadittuja kysymyksiä, koska nuoriin saa keskusteleavamman ja avoimemman yhteyden vapaamuotoisessa ja rönsyilevässä keskustelutilanteessa kuin liian strukturoidussa, kokeenomaisessa tilanteessa, jollaisen esillä olleet kysymykset olisivat varmasti luoneet.

Haastattelun kohteeksi valitsin edellä mainittujen lisäksi erään toisen oppilaitoksen opettajan. Tämän opettajan edustamassa oppilaitoksessa logistiikan näyttösuunnitelmat olivat jo valmiina ja näytöt täydessä toiminnassa. Täydensin haastatteluaineistoa benchmarking-menetelmällä valitsemalla tämän yhden Amiston ulkopuolisen haastateltavan, jotta saisin lisää näkemystä muiltakin kuin vain omalla osastolla työskenteleviltä lähimmiltä työtovereilta. Kysymykset tähän haastatteluun ovat kuitenkin täysin samoja kuin oman osastonikin opettajille.

Näiden menetelmien lisäksi yhtenä tutkimusmenetelmänä on ollut osallistuva havainnointi, koska itse kuuluin tutkimuskohteena olevaan logistiikkatiimiin. Osallistuva havainnointi on menetelmä, jossa tutkija osallistuu aktiivisesti tutkittavan ryhmän toimintaan ja tekee siitä havaintoja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 203.)

1.4 Opinnäytetyön rakenne

Työni rakenne on esitetty kuviossa 3.

KUVIO 3. Opinnäytetyön rakenne.

Johdannossa olen kuvannut tutkimuksen taustan sekä kerron opinnäytetyön aiheesta, tutkimusongelmista ja tavoitteista. Edellisten lisäksi olen kertonut käyttämästäni tutkimusmenetelmistä, alueen rajauksista ja työn rakenteesta.

Seuraavassa luvussa 2 kerron Itä-Uudenmaan koulutuskuntayhtymästä ja Amistosta yleisesti sekä siitä, millainen Amisto on työpaikkana ja opiskeluympäristönä. Kolmannessa luvussa käsittelen ammattiosaamisen näyttöä ja esittelen näkemyksiä, millainen ammattiosaamisen näytön pitäisi olla ja mitä resursseja ja rajapintoja se vaatii. Neljännessä luvussa esittelen varsinaisen tutkimuksen. Tässä osiossa esillä ovat haastattelut ja kirjalliset lähteet. Viidennessä luvussa kiteytän tutkimukseni aikana löytyneet kehityskohteet ja analysoin niitä. Kuudes ja viimeinen luku on yhteenveto koko työstä. Esitän tässä luvussa myös omia näkemyksiäni ammattiosaamisen näytöistä.

2 AMISTO OPISKELU- JA TUTKIMUSYMPÄRISTÖNÄ

Amisto eli Porvoon ammattiopisto on osa Itä-Uudenmaan koulutuskuntayhtymää. Kuntayhtymässä työskentelee vakituisesti 401 henkilöä, joista opetustehtävissä toimii 247 henkilöä. Varsinaisessa Perämiehentie 6:n toimipaikassa, jossa logistiikan koulutus järjestetään, toimii 94 opettajaa. Opiskelijoita Amistolla on 1030 (vuonna 2010), joista Perämiehentien yksikössä opiskelee 450. (Itä-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä.) Amisto toimii neljässä eri toimipisteessä – Porvoossa Perämiehentiellä ja Pomo-talolla sekä Askolassa ja Loviisassa – ja tarjoaa laajan tarjonnan ammatillisia perustutkintoja (Amisto 2010). Amiston strategiassa painotetaan erilaisia arvoja kuten asiakaskeskeisyyttä, osaamista ja ympäristövastuuta. Toiminta-ajatuksena on, että Amiston henkilökunta on tulevaisuuden ammattilaisten tekijöitä. Visionakin on ”Taitavin Amistosta”. Näitä arvoja Amistolla pyritään viljelemään jokapäiväisessä toiminnassa.

2.1 Logistiikan koulutus Amistolla

Amistolla koulutetaan kahta eri logistiikan linjaa. Yhdistelmäajoneuvon ja kuorma-auton kuljettajien kouluttamisessa ammattiopistolla on pitkät perinteet. Tulevia kuljettajia on opiskelemassa jo täydet 3 vuosikurssia, joista jokaisella on 20 opiskelupaikkaa.

Varastoalan LOVP-linjan koulutus sen sijaan on Amistolla uutta. Lyhenteellä LOVP tarkoitetaan Amistossa käytössä olevaa varastoalan koulutusohjelman ja luokan tunnusta. LOVP-lyhenteen jälkeinen numero kertoo aloitusvuoden. Esimerkiksi LOVP 10 tarkoittaa varastoalan koulutusohjelman vuonna 2010 aloittaneita oppilaita.

Varastoalan koulutus on aloitettu vuonna 2009, joten opiskelijoita ei ole tähän mennessä kertynyt enempää kuin toista vuottaan opiskelevat ja vuonna 2010 aloittaneet ensimmäisen vuoden opiskelijat. Kummallakin vuosikurssilla on tarjolla 20 opiskelupaikkaa.

Logistiikan koulutus toteutuu käytännössä koululla uusituissa, keväällä 2010 valmistuneissa tiloissa ja työelämässä työssäoppimisjaksoilla. Työssäoppiminen lisääntyy vuosi vuodelta, ja tarkoitus onkin entistä enemmän integroida koululla tapahtuvaa opiskelua todellisen työelämän vaatimuksiin. Pelkästään työelämässä varastoala on niin laaja, että ainoastaan koululla harjoittelu antaisi oppilaille todella suppean kuvan toiminnasta.

2.2 Amisto eri näkökulmista

Amisto on monen mielestä varsin pidetty paikka. Useista haastatteluissa saamista kommentteista huokuu Porvoon pienen kaupungin tunnelma ja maaseudun läheisyys, vaikka pääkaupunkiseudun läheisyyskin tiedostetaan.

Opiskelijoilta kysyessäni pääasiallista kiitosta saavat uudet ja nykyaikaiset tilat ja kouluympäristössä vallitseva rento tunnelma. Oppilaat pitävät Amistoa myös rauhallisena paikkana opiskella, eikä isompia häiriöitä heidän mielestään esiinny. ”Amistolla opiskelu on mielenkiintoista ja täällä oppii” (Järvinen 2010).

Toimipisteenjohtaja Merja Jämsén (2010) kuvailee Amistoa nuorten ammatillista peruskoulutusta järjestäväksi, keskiuureksi ja varsin vakaaksi työnantajaksi. Opetus on resursoitu hyvin. Vertailuksi voidaan todeta, että monessa vastaavassa oppilaitoksessa lähiopetukseen on resursoitu 26–28 tuntia viikossa, kun Amistolla resurssi on 30 tuntia viikossa. Rungas resurssi näkyy myös työssäoppimisessa, johon Amistolla on varattu 1,5 tuntia yhtä opintoviikkoa kohti. Muilla koulutuksenjärjestäjillä vastaava työssäoppimisresurssi on pienempi: 0–1 h/ov. Opiskelun tukipalveluja on vahvistettu nuorten elämän ja ohjauksen asiantuntijoilla.

Uutta koulutusta on käynnistetty työelämän tarpeiden mukaan. Uusina koulutuksina ovat aloittaneet turvallisuusalan, sosiaali- ja terveysalan, kauneudenhoitoalan perustutkinnot sekä logistiikan perustutkinnon alla varastopalvelujen koulutusohjelma. (Jämsén 2010.)

Aikaisempaa merkittävämmiksi toimintaa ohjaaviksi tekijöiksi on noussut ammatillisen koulutuksen vetovoima ja alueen koko ikäluokan koulutusvelvoite. Nuorten erilaisuus ja yksilöllisyys ovat tuoneet enenevässä määrin haasteita henkilöstön yhteistyöhön, opetuksen suunnitteluun ja toteutukseen sekä moniammatilliseen verkostoitumiseen. Innovatiivinen ja kehittävä työilmapiiri on toisinaan koetuksella haasteiden paineessa. Toiminnassa arvostetaan joustavuutta ja avoimuutta. (Jämsén 2010.)

Opettajat hoitavat perustehtävänsä Amistolla hyvin. Opiskelijapalautteissa arvostana opetuksen eri osa-alueissa on keskimäärin hyvä: 4–4,5. Opiskelijat kokevat viihtyvänsä koulussa, ja työelämäpuolen palaute työssäoppimisjaksoilta on vahvasti hyvää ja kiitettävää. (Jämsén 2010.)

Amiston tilat, laitteet ja kiinteistön yleinen ilme koetaan vähintään hyviksi. Opetusvälineistön ajan tasalla ja kunnossa pitäminen on ollut taloudellisesti mahdollista. Kiinteistöjen kunnossapito on ollut suunnitelmallista, ja saneeraukset on saatu toteutettua aikataulussa. (Jämsén 2010.)

Työympäristönä Amisto on mielestäni ajantasainen ja aktiivinen sekä nopeaan reagointiin kykenevä ja kasvussa oleva organisaatio.

3 AMMATTIOSAAMISEN NÄYTTÖ NUORTEN TOISEN ASTEEN KOULUTUKSESSA

Tässä osiossa käsittelen ammattiosaamisen näyttöä ja sitä, millainen ammattiosaamisen näytön kuuluisi olla ja miten se tulisi järjestää. Sen lisäksi kerron, miten varsinainen näyttö rakentuu sen suunnitelmavaiheesta käytännön tekemiseen ja loppuarviointiin.

3.1 Hyvä ammattiosaamisen näyttö

Ammattiosaamisen näyttö on osa nykyaikaista opiskelua. Sen avulla opiskelija voi osoittaa käytännön taitojen hallintansa.

Ammattiosaamisen näytöt on osa opetussuunnitelman mukaista koulutusta ja opiskelijan arviointia. Ammattiosaamisen näytöillä arvioidaan opiskelijan ammatillista osaamista aidoissa työtilanteissa, jotka koulutuksen järjestäjä ja työelämä yhdessä suunnittelee, toteuttaa ja arvioi. (Näyttötutkinto-portaali 2010.)

Toisin kuin edellä mainittiin, työelämän mukanaolo ei ole millään tavoin lakisääteinen lisä ammattiosaamisen näytöille. Tätä näkökulmaa käsittelen tässä työsäni enemmänkin. ”Tärkeintä on että osaaminen kuvataan työelämän toimintaa vastaavana tekemisenä ja työprosessina” (Opetushallitus 2006b, 1).

Ammattiosaamisen näytöt annetaan kaikista ammatillisten opintojen opintokokonaisuuksista (90ov), koulutuksen järjestäjän päätöksellä voidaan näyttö antaa myös vapaasti valittavista opinnoista (10ov) jos ne ovat ammatillisia. (Opetushallitus 2006a, 6).

Näyttöympäristöllä tarkoitetaan paikkaa, välineistöä ja sosiaalista ympäristöä, jossa ammattiosaamisen näytön voi tehdä. Luonteva näyttöympäristö on työssäoppimispaikka, mutta se voi olla myös oppilaitos, oppilaitoksen työmaa tai asiakaspalvelutilanne. (Keskuspuiston ammattiopisto 2010, 6.)

Opiskelijalle näytön pitäisi olla mahdollisimman sujuva ja helppo toteuttaa. Helppolla toteutuksella lähinnä tarkoitan tilanteen lähestymistä ja sen helppoutta. Varsinaisten suorituksen arviointikriteereiden pitää tietenkin olla valtakunnallisia.

Tärkeänä näkökulmana pidän opiskelijoiden omia näkemyksiä näyttötilanteesta. Koulutus on järjestetty nimenomaan heitä varten, ja siksi myös näyttötilanne pitäisi pyrkiä henkilökohtaistamaan kaikille opiskelijoille. Samanaikaisesti näytön tulee kuitenkin täyttää tietyt standardit ja vaatimukset. Opiskelijan viihtyvyys varsinaisessa näyttötilanteessa saattaa vaikuttaa paljon arvosteluun. Huippuopiskelijakin voi epäonnistua ja pilata näyttönsä, jos tilanne on vääränlainen.

Opettajan mielipide ammattiosaamisen näytön sujuvuudesta ja sen rasittavuudesta on niin ikään tärkeä, ja sillä on paljon painoarvoa. Uskon, että opiskelijan arvossana on paljon riippuvainen hänen ohjaajansa motivaatiosta ja kiinnostuksesta asiaan. Jos ammattiosaamisen näyttö on suunniteltu mahdollisimman sujuvaksi kaikille osapuolille, luulen opettajienkin olevan entistä innostuneemmin opiskelijoiden tukena näissä tilanteissa.

Työelämän näkökulmasta näytön pitäisi olla sujuva. Se ei myöskään saisi aiheuttaa liiallisia vaateita työnantajille, jotta työelämän ja oppilaitoksen suhteet pysyisivät mahdollisimman hyvinä. Näin pystytään takaamaan pitkäaikainen yhteistyö. Varastoalan työssäoppimispaikat Amiston vaikutusalueella ovat suurelta osin pienehköjen yritysten varastoja. Käsitettä työssäoppiminen käytetään tarkoittamaan sitä, että osa opinnoista suoritetaan työelämän todellisissa työympäristöissä tehden todellista työtä. Työssäoppiminen on opetussuunnitelman mukaista tavoitteellista ohjattua ja arvioitua opiskelua työpaikoilla.

Opetushallituksen ylläpitämään Työssäoppimisen tietopalvelussa (Tonet 2010) on esitelty työssäoppimisen tavoitteina seuraavat asiat:

- koulutuksen työelämävastaavuuden lisääminen
- ammattitaitoisen työvoiman saannin helpottaminen yrityksille
- ammatillisen osaamisen syventäminen
- nuorten työmarkkinoille siirtymisen ja välittömän työllistymisen edistäminen ja helpottaminen
- työmarkkinoita koskevan tiedon lisääminen
- työelämän pelisääntöjen ja toimintatapojen tunnetuksi tekeminen
- opettajien ja asiantuntijoiden vaihdon mahdollistaminen
- syrjäytymisen ehkäiseminen

- ammatillisen koulutuksen vetovoimaisuuden vahvistaminen
- elinikäistä oppimisen edistäminen

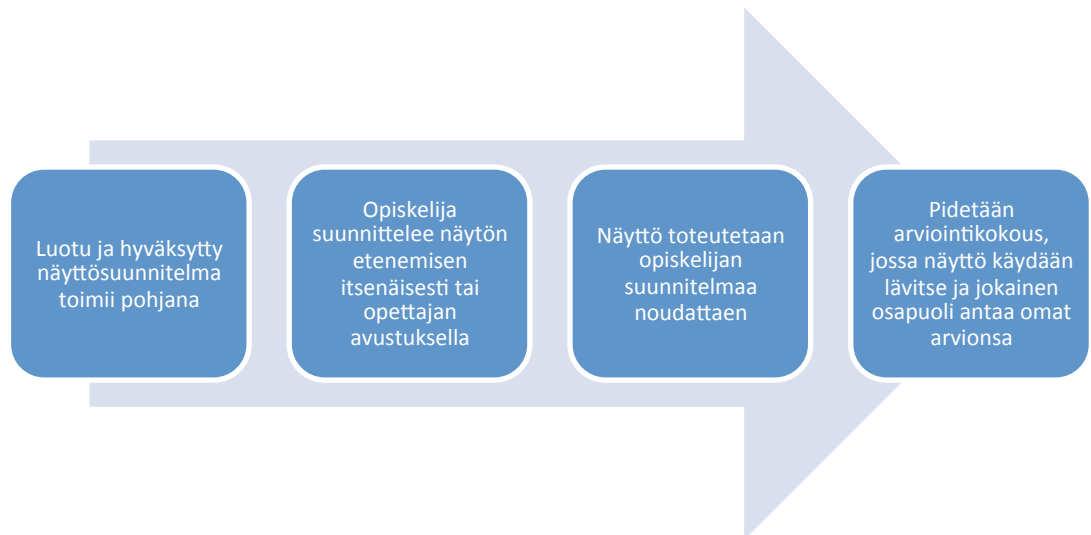
Kaupan alan varastot ovat työssäoppimispaikkoina vahvasti edustettuina. Opiskelijan itsensä kannalta isommat ja laajemmat varastot olisivat parempia oppimisympäristöjä, mutta työssäoppimispaikkojen niukkuudesta johtuen jokainen perusasioistaan huolehtiva yritys on hyväksyttävä. ”Lähtökohtana voisi olla se, että jokainen työpaikka on hyvä työpaikka ja mahdollisuus työssäoppimiseen” (Hätönen 1999, 24). Isompia harjoittelupaikkoja ei oppilaille ole saatu järjestettyä muutamaa lukuun ottamatta, mikä tekee myös ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelun haasteelliseksi. Tämä ongelma on yksi keskeinen teema tässä tutkimuksessa.

Oppilaitoksen näkökulmasta näyttö ei saisi syödä liikaa resursseja, ja oppilaitoksen pitää säilyttää hyvät suhteet työelämää kohtaan. Tämän yhteistyön toimivuus takaa opetustoiminnan jatkumisen tulevina vuosina.

Varsinainen ammattiosaamisen näyttö on aiheena katsottu tärkeäksi jokaisella alalla. Siitä on esimerkiksi kirjoitettu lukuisia opinnäytetöitä ja tutkimuksia. On kuitenkin huomattava, että näyttö on varsin ala- ja aluekohtainen asia. Konsepti, joka toimii jollakin muulla alalla tai alueella, ei välttämättä toimi varastoalalla ja Porvoon talousalueelle. Siksi katson, että Amiston näyttötilanne vaatii paikalliset olot huomioivaa suunnitelmaa.

Käytännössä ammattiosaamisen näyttötilanne on noin tunnin kestävä käytännön työtaitojen näyttötuokio (ks. kuvio 4). Esimerkiksi trukinkuljettajan tehtävät (Opetushallitus 2009, 66–70) osion ammattiosaamisen näytössä opiskelija esittää käytännön trukkitaitojen näytön. Tähän näyttöön opiskelija laatii henkilökohtaisen näyttösuunnitelman, ns. käsikirjoituksen, jota hän näytössä noudattaa. Näytön tulisi sisältää liikkeellelähtötarkastus, jossa käydään läpi ohjeiden mukainen trukin liikkeellelähtötarkastus ja selvitetään kaikki oleelliset seikat trukin tiedoista. Varsinainen ajonäyttö suoritetaan työturvallisuutta painottaen. Ajonäytössä tehdään hyllytysharjoitus ja osoitetaan yleinen ajotaito vastapaino- ja työntömasterai tukipyörätrukilla. Nämä trukkityyppit ovat monikäyttöisiä ja yleisimpiä varasto-

käytössä. (Rocla 2010.) Kyseiset trukkityypit on mainittu myös varastonhoitajan perustutkinnon opetussuunnitelmassa (Opetushallitus 2009). Näytön lopuksi tehdään työn lopetustoimet eli pysäköidään trukki säilytysohjeiden mukaisesti, laite- taan lataukseen ja huolehditaan työturvallisuuden kannalta oleelliset asiat oikeisiin asentoihinsa.

KUVIO 4. Näyttö etenee vaiheittain.

Näyttötilanne päättyy arviointikokoukseen, johon osallistuvat opiskelija, opettaja ja mahdollinen työpaikan edustaja. Tässä tilanteessa käydään itse suoritus lävitse ja annetaan arviointikriteerien mukaiset arvosanat. Arvioinnin suorituksesta antavat niin opettaja kuin opiskelijakin ja lisäksi työelämän edustaja, jos kyseessä on työelämässä suoritettu näyttö. Arviointikeskustelussa kaikki osapuolet kertovat omin sanoin, kuinka näyttö meni ja mitä kehittämistä siitä löytyisi. Opetussuunnitelman mukaisissa arviointikriteereissä oman tekemisen arviointi ja kehittäminen painottuvat opiskelijan arvosanassa.

KUVA 1. Opiskelija hyllyttää tavaraa tukipyörätrukilla.

Kuvissa 1 ja 2 on nähtävissä käytännön trukkiharjoitus. Kuvat on otettu syksyllä 2010, jolloin uudet LOVP 10 -luokan opiskelijat ovat aloittaneet ajoharjoittelunsa. Tämä harjoitus vastaa käytännön ajotaitojen näyttöosuutta, joka tulisi suorittaa trukinkuljettajan tehtävien opintokokonaisuuden yhteydessä. Näyttöä varten tarvittavan ajotaidon hankinta aloitetaan heti opintojen alussa.

KUVA 2. Opiskelija hyllyttää työntömastotrukilla.

Opetushallitus on julkaissut vuonna 2006 virallisen näyttöoppaan *Ammattiosaamisen näytöt käyttöön* (Opetushallitus 2006a). Opas sisältää perusteluita näyttöjen järjestämisen puolesta ja ohjeita näyttöjen toteuttamiseen. Oppaassa on tuotu esiin opiskelijan näkökulma ja pyritty arvioimaan sitä, mitä ammattiosaamisen näytöt tuovat opiskeluun. Ammattiosaamisen näytöt

- lisäävät opiskelun tavoitteellisuutta,
- yhdenmukaistavat arviointia,
- lisäävät koulutuksen työelämälähtöisyyttä ja käytännönläheisyyttä,
- antavat mahdollisuuden näyttää ammatillinen osaaminen käytännössä,
- lisäävät opiskelumotivaatiota,
- yksilöllistävät opiskelua ja
- helpottavat työllistymistä.

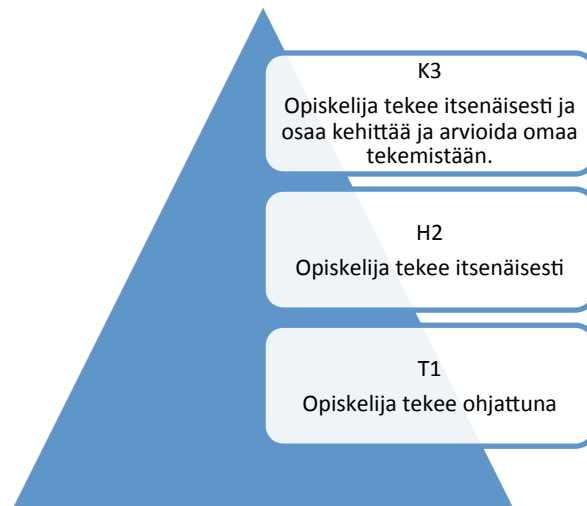
Tarkoitukseni on tarkastella näiden väitteiden paikkansapitävyyttä haastattelemalla niin syksyllä 2009 opintonsa aloittaneita kuin syksyllä 2010 aloittaneitakin opiskelijoita.

Työelämän näkökulmaa korostaa aineistossa esiintyvä maininta, jonka mukaan ammattiosaamisen näyttö haastaa työyhteisön oppimaan. Tätä voisi kuvitella mahdollisena kannustimena isoille työyhteisöille. Onnistuneesti järjestetty työssäoppiminen ja näyttötilanne saattaa kannustaa yrityksen vakinaista henkilökuntaa jatkokouluttautumaan esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen avulla.

3.2 Arviointikriteerit ammattiosaamisen näytössä

Ammattiosaamisen näytön arviointikriteereistä on Amistolla päätetty, että siellä toteutetaan Opetushallituksen kriteerejä täysin. Jokaiseen eri osa-alueeseen on opetushallitus määrittänyt kriteerit arvosanoille T1–K3, joiden kriteereitä oppilaitokset voisivat tarvittaessa muokata omaan näyttösuunnitelmaansa sopiviksi. Amistolla on kuitenkin päätetty, että kriteereitä ei muokata oppilaitoskohtaisiksi vaan hyödynnetään opetushallituksen luomaa pohjaa. Tämän vuoksi en enempää käsittele tutkimuksessani arviointia. Rajaan sen tutkimukseni ulkopuolelle, kuten jo johdannossa mainitsin. Varastoalaa koskevat arviointikriteerit löytyvät logistii-

kan perustutkinnon opetussuunnitelmasta jokaisen pakollisen tutkinnonosan alta. Käytännössä arvosanat muodostuvat kuvion 5 osoittamilla kriteereillä. Asteikon alin arvosana on T1, jonka saavuttaakseen oppilaan on suoriuduttava osa-alueen edellyttämästä tehtävästä ohjattuna. H2-arvosanan saavuttaakseen opiskelijan on suoriuduttava tehtävästään itsenäisesti. Parhaan K3-arvosanan saavuttaakseen opiskelijan on osattava edellä mainittujen lisäksi arvioida ja kehittää omaa tekemistään.

KUVIO 5. Arviointikriteerit pääpiirteittäin.

3.3 Näytöt ja muut tavat arvioida

Sitä, mitä pitää näyttää käytännön työtaidoilla ja mitä arvioidaan muilla keinoin, on helppo ratkaista. Näyttösuunnitelmiin tulisi kirjata käytännön näytöksi jokainen asia, joka pystytään näyttämään fyysisesti. Jokainen käytännön työtehtävä on sellainen. Sen lisäksi jokaiseen osa-alueeseen kuuluu muuta arvioitavaa. Tällaisia arvioitavia kohtia ovat esimerkiksi opiskelijan yleisen käytöksen ja toiminnan arvioiminen: Tuleeko oppilas ajoissa paikalle? Osaako hän toimia työelämän säännösten mukaisesti? Nämä asiat voidaan varmentaa ja arvioida muutoin kuin näytöllä, esimerkiksi pyytämällä työnantajaa vastaamaan kyselyyn työssäoppimajakson aikana. Joissain osa-alueissa voi olla tarvetta lisäksi teoriakokeeseen. Tällainen osa-alue on esimerkiksi trukinkuljettajan tehtäviin oppiminen, jonka aluksi käytävän trukkiturvallisuuskurssin läpi pääseminen edellyttää Amistolla teoriakokeen suorittamista.

3.4 Resurssointi

Ammattiosaamisen näyttöön ja sen järjestämiseen on varattu resursseja 0,5 tuntia / opiskelija / työssäoppimisviikko. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ensimmäisen vuoden aikana opiskelijalla on neljä viikkoa työssäoppimista ja jokaista viikkoa kohden opettajalla on käytettävissä yksi tunti opiskelijan työssäoppimisen valvontaan. Tämä käsittää harjoittelupaikan etsinnän, sopimusten teon, oppilaan valvonnan ja yhteydenpidon ja kaikki muut käytännön järjestelyt. Tämän lisäksi opettajalle on varattu 0,5 tuntia viikossa ammattiosaamisen näytön järjestämiseen. Neljän viikon työssäoppimisjaksolla tämä käsittäisi yhteensä 2 tuntia ammattiosaamisen näytölle. Tämän pitäisi riittää ajomatkoihin työssäoppimispaikalle ja takaisin, näytön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Resurssikysymys nousee esille useassa lähteessä. Sitä on käsitelty lehdistössäkin, kuten Opettaja-lehdessä (Korkeakivi & Korkala 2010, 30): ”Työssäoppimisen ohjaus ja ammattiosaamisen näytöt rassaavat ammattillisia opettajia. Niihin palaa paljon enemmän aikaa ja rahaa kuin on annettu ymmärtää.” Artikkelissa on haastateltu erityisasiantuntija Lauri Kurvosta Opettajien ammattijärjestöstä. Haastattelusta käy ilmi, että ammattiosaamisen näyttöjen hinta on arvioitu väärin. Kurvonen ehdottaa, että pitäisi selvittää, mitä kaikki maksaa. Kurvonen kehottaa myös pohtimaan, pitäisikö systeemiä keventää tai vastaavasti resursseja lisätä. Samasta syystä Amiston suunnittelupalaverissa päädyttiin kannattamaan oppilaitoksella järjestettävää näyttöä. Amiston nykyisillä resursseilla työelämässä järjestettävä näyttö on opettajalle rasite, eikä opettajan saama tuntiresurssi riitä kattamaan työstä aiheutuneita kuluja. Työelämä näyttö pitäisi joko hoitaa huolimattomasti tai tehdä opettajan ”omalla ajalla”.

Korkeakiven ja Korkalan artikkelissa (2010, 30) keskustellaan myös työpaikkaohjaajien kouluttamisesta. Tämä helpottaisi opettajan työtä, koska opettajan ei välttämättä tarvitse olla paikalla ottamassa näyttöä vastaan, vaan ammattitaitoinen työpaikkaohjaaja voi sen hoitaa. Todellisuus on kuitenkin kaukana tästä ideaalista: ”Jos yrityksille asetetaan liian tiukkoja ehtoja työpaikkaohjaajista, työssäoppimispaikat loppuvat kokonaan” (mts. 32). Pienissä yrityksissä työpaikkaohjaajien kou-

lutus on myös todettu mahdottomaksi. Muutaman työntekijän yrityksillä on liian suuri työ järjestää koulutusta työpaikkaohjaajalle.

3.5 Ammatillisen peruskoulutuksen näytöt Englannissa, Saksassa, Hollannissa ja Tanskassa

Maarit Virolainen käsittelee aihetta tutkimuksessa Ammatillisen peruskoulutuksen näytöt Englannissa, Saksassa, Hollannissa ja Tanskassa. Tutkimuksessa ilmenee, että muissa maissa ammattiosaamisen näytöt ovat sidottu oppisopimukseen. Esimerkiksi Englannissa oppisopimukset (apprenticeships) on suunnattu 16–19-vuotiaille. Näissä oppisopimuksissa opiskelijat oppivat työelämässä, saavat palkkaa ja antavat samalla näyttöjä tekemisestään. (Appreticeships 2010.) Näyttöjen ajankohta ja muoto kuitenkin eroavat jonkin verran toisistaan. Englannissa näytöt otetaan jatkuvasti oppisopimusopiskelun varrella, ja arviointina on ainoastaan asteikko ”pätevä / ei pätevä”. Taas Saksassa pidetään loppunäyttö, ns. päättökoe, joka arvioidaan pisteillä 1–6. Tanskassa taas näytöt perustuvat projekteihin ja niihin liittyviin päättökokeisiin. Arviointi tehdään asteikolla 0–13. Hollanti on käytännössä samankaltainen Tanskan kanssa, mutta heillä on käytössä osakokeet, ja arviointi tehdään asteikolla 1–10. (Virolainen 2001, 52.) Useiden Euroopan maiden järjestelmät ovat verrattavissa lähinnä kotimaiseen, aikuisille tarkoitettuun oppisopimuskoulutukseen. En ala vertailla näitä erilaisia malleja tässä tutkimuksessa, sillä työni keskittyy nimenomaan nuorisokoulutukseen. Jos Suomessa olisi käytössä vastaava oppisopimusmalli ammatillisessa peruskoulutuksessa, jossa nuoret olisivat palkkatyössä työssäoppimisjaksoillaan, voisi tutkimukseni lopputulos näyttöjen järjestämisen suhteen olla varsin erilainen.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa tutkin ammattiosaamisen näyttöjen toteutusmahdollisuuksia haastellen, havainnoiden ja käsitellen erilaisia kirjallisia lähteitä.

4.1 Keskustelua ammattiosaamisen näytöstä tiimipalaverissa

Suunnittelupäivän 17.9.2010 palaverissa keskusteltiin ammattiosaamisen näyttöistä varastopuolella. Paikalla olivat varastoalan päätoimiset tuntiopettajat Pekka Pulkkinen ja Anne Manninen, tiimipäällikkö Kimmo Eriksson sekä autopuolen opettajat Aarne Kettunen, Asko Eerola ja Sampo Vesterinen. Keskustelun aiheena oli näyttösuunnitelmien teon aloittaminen ja se, minkälainen ammattiosaamisen näyttö pitäisi Amistolla olla.

Näyttösuunnitelmien teon pohjaksi todettiin seuraavaa. Vaikka työelämäkytkös on entistä vahvempana uudessa opetussuunnitelmassa, silti Amiston logistiikan koulutuksessa tehtäisiin näytöt mieluiten oppilaitoksella kuin työelämässä. Perusteina tälle olivat seuraavat seikat:

- Näytöt työelämässä vaativat liikaa aikaa ja resursseja työelämäjaksoa valvovalta opettajalta. 20 opiskelijan näyttöjen vastaanotto eri yrityksissä vie paljon aikaa.
- Näytöt eivät ole tasalaatuisia kaikille opiskelijoille, jos ne toteutetaan työharjoittelupaikoilla. Esim. tavarantoimituksen vastaanotto ja säilytys voivat olla erilaajuisia prosesseja jossakin yrityksessä kuin jossakin toisessa yrityksissä. Kaikkien yritysten vastaanottotoimenpide edes vastaa sitä, mitä opetussuunnitelmassa opetetaan.
- Mahdollinen erityisoppilas saisi riittävää tukea näyttöön, jos tilanne järjestettäisiin oppilaitoksella valvotuissa, tutuissa ja rauhallisissa olosuhteissa, joissa ei ole muita häiriötekijöitä.
- Oppilaitoksella järjestetty näyttö olisi kaikille tasavertainen ja juuri sen mukainen, mitä on opetettu.

- Oppilaitoksella järjestetty näyttö ei myöskään rasita työelämän edustajia.

Palaverissa myös todettiin, että Porvoon alueen yritykset saattaisivat alkaa karsastaa työssäoppijoiden ottamista, jos heidän taakkaansa ruvettaisiin lisäämään näyttöjen järjestämisellä. On selvää, että näyttö vie työnantajan edustajankin aikaa ja aiheuttaa järjestelyjä kesken yrityksen päivärutiinin. Porvoon alueella on suhteellisen vähän sopivia yrityksiä, joihin saadaan varastoalan opiskelijoita työssäoppiin. On oppilaitoksen etu, että näiden yritysten halukkuutta työssäoppimisjaksoille pidetään yllä.

Työelämä on jo nyt melko ”työllistetty” opiskelijoiden työssäoppimisen ohjaamisen vuoksi. Onkohan työelämällä todella aikaa ja muita voimavaroja tähän näyttöjärjestelmän toteuttamiseen. (Vehviläinen 2004b, 62.)

Työpaikalla järjestettävän näytön eduiksi keskustelussa kuitenkin todettiin realistista ja oikeaa työelämää vastaavaa tilannetta. Työpaikalla tapahtuva näyttö ”Mahdollistaa harvinaisten koneiden ja laitteiden sekä uuden teknologian käytön” (Opetushallitus 1999, 17), mitä ei välttämättä pystytä Amistolla pienin käytettävissä olevin resurssein toteuttamaan. Kuitenkin Amistolla on riittävät resurssit järjestää riittävät välineet näyttöjä varten. Hienompi teknologia katsottiin työssäoppimispaikoilla toteutettavien näyttöjen eduksi, mutta varsinaisessa näyttötilanteessa huipputeknologiaa ei välttämättä tarvita. Keskustelussa käytiin läpi myös mahdollisuudet järjestää koko linjan näytöt tietyissä yhteistyöyrityksissä, mutta tämä mahdollisuus hylättiin todellisten yhteistyökumppaneiden puuttumisen vuoksi.

Ammattiosaamisen arvioinnissa mukana olevia osapuolia on normaalisti mukana kolme, jos työelämän edustaja on mukana. Kuten aiemmin on todettu, työelämän edustajan läsnäolo ei kuitenkaan ole pakollista, vaan arviointi voidaan tehdä opettajan ja opiskelijan keskenkin. Palaverissa päätettiin, että jos työelämän edustaja ei ole näyttötilanteessa mukana, arviointia pitää olla tekemässä joku toinen opettaja kuin luokan varsinainen ohjaaja. Näin arviosta tulee mahdollisimman objektiivinen, kun henkilösidonaiset asiat eivät pääse vaikuttamaan arvosteluun.

Päätöstä lopulliseen varastoalan näyttösuunnitelmaan tämä palaveri ei vielä tuonut. Palaverin tärkein anti oli saada koottua erilaisia mielipiteitä. Palaverissa päätettiin kuitenkin yksimielisesti, että näyttösuunnitelmaan kirjataan molemmat mahdollisuudet: näyttö on mahdollista suorittaa niin Amistolla kuin työelämässäkin tilanteen niin vaatiessa.

4.2 Keskustelua ammattiosaamisen näytöstä opiskelijoiden kanssa

Tutustuimme kuuden LOVP 09 -ryhmän ja kuudentoista LOVP 10 -ryhmän opiskelijan kanssa ammattiosaamisen näytöistä kertoviin materiaaleihin ja katsoimme opetusvideoita aiheesta. Tämän jälkeen pidimme noin tunnin mittaisen avoimen keskustelutilanteen, jossa juttelimme siitä, mitä aiheesta jäi mieleen ja mitä ajatuksia se herätti.

Ammattiosaamisen näyttöä opiskelijat pitivät kaikin puolin hyvänä asiana, ja realistinen tilanne, jossa osaaminen todennetaan, tuntui heistä parhaalta vaihtoehdolta osaamisen varmistamiseen verrattuna varsinaisen kokeen tai tentin tekemiseen. Oppilaat pitivät todellisia työtaitojaan teoreettisia taitoja parempina, kuten ammatikoulusta valmistuvilla kuuluukin olla. Näin he myös kokivat, että ammattiosaamisen näyttöjen kautta heillä olisi mahdollisuudet saada parempia numeroita todistukseen.

Kaikki opiskelijat olivat ammattiosaamisen näytön ajankohdasta yhtä mieltä: sopivin ajankohta olisi vasta kolmantena vuonna, koska silloin osaaminen on huijussaan ja asioita on ehditty opetella ja harjoitella tarpeeksi. Vaikka jonkin aihealueen tuntimäärä olisi suoritettu jo opiskelun ensimmäisenä vuonna, opiskelijoiden mielestä työssäoppiminen ensimmäisenä, toisena ja kolmantena vuonna syventää oppimista, ja näytöistä saatavat arvosanat olisivat paremmat, kun näyttö voitaisiin antaa opiskelun viimevaiheessa kolmantena vuonna.

Yksi huomioon otettava kehitysehdotus tuli opiskelijoilta itseltään. Opiskelijat ehdottivat, että koulu voisi järjestää joka vuoden keväällä näyttötilaisuuden, joi-

den avulla opiskelija ja opettaja voisivat seurata ammattitaitojen kehitystä kolmen vuoden ajan. Viimeisen vuoden näyttö olisi ratkaisevin ja määräisi arvosanan. Tällaisesta näyttötoteutuksesta olisi mahdollista järjestää jokavuotinen kevätperinne. Järjestelyistä selvittäisiin samalla työllä kuin muidenkin käytännön harjoitusten järjestelyistä.

Mietittäessä sitä, tuleeko näyttö järjestää koululla vai työelämässä, opiskelijat olivat keskenään eri mieltä. Vaikka suurin osa oli sitä mieltä, että koulu on ympäristönä parempi näytön järjestämispaikka, työssäoppimispaikoilla toteutettavissa näyttötilanteissakin nähtiin joitakin hyviä puolia. Opiskelijoita tuntui huolestuttavan se, että näytön suorittamiseen todellisessa työelämässä liittyy suurempi ”mokaamisen pelko”. Opiskelijat haluaisivat suorittaa näytön koululla rauhallisessa tilanteessa, jossa olisi mukana opettaja ja opiskelija itse mutta ei muita. Työpaikoilla näyttötilanteessa saattaa olla läsnä muita työtovereita, ja huoli siitä, että kuka tahansa voisi nähdä näyttötilanteen, tuntui olevan suuri. Tähän mieliteeseen voisin yhtyä itsekin, sillä aikuisellekin koesuorituksen tekeminen muiden nähden voi olla aikamoinen jännityksen aiheuttaja. Nuorilla se voisi jopa häiritä varsinaista suoritusta. Työpaikoissa rauhallisen tilanteen, jossa paikalla olisi vain oppilas, opettaja ja työelämän edustaja, järjestäminen vaatisi useasti kaiken muun työskentelyn lopettamista. On hyvin luultavaa, että yritykset eivät suostu keskeyttämään toimintojaan näyttöjen ajaksi.

Oppilaitoksen ympäristöä pidettiin työpaikkaa parempana eritoten trukkinäytöissä, joissa annetaan ajonäyte vastapaino- ja työntömasto- tai tukipyörätrukilla. Työpaikalla käytävät, hyllyvälit ja muut vastaavat tilat ovat huomattavasti oppilaitoksen hallia ahtaammat, ja näin oppilaiden on helpompi suorittaa näyttö omassa hallissa. Myös trukinkäsittelynäyttö olisi toteutettava koululla, jos ajankohdaksi ajateltaisiin ensimmäistä tai toista opiskeluvuotta. Tähän on syynä työturvallisuus: opiskelijat pääsevät koululla ajamaan trukkia jo ensimmäisestä opiskeluvuodestaan lähtien, mutta työpaikoilla ikäraja trukin käsittelylle on useimmiten 18 vuotta.

Työpaikoilla tapahtuvien näyttöjen puolesta puhui realistinen, oikean tekemisen tuntu. Ne opiskelijat, jotka kannattivat työpaikoilla tapahtuvaa näyttötilannetta,

pitivät työpaikan virallista ilmapiiriä ratkaisevana tekijänä. Koulua pidettiin enemmän leikkipaikkana; koulussa tehtävää koetta välttämättä otettaisi yhtä vakavasti kuin oikealla työpaikalla tehtävää koetta. Työpaikalla suoritettuna, onnistuneen näytön hyvänä puolena pidettiin lisäksi mainosarvoa työnantajalle. Ajatuksena oli, että onnistunut näyttö työssäoppimisjakson päätteeksi toimisi mainoksena yrityksen edustajalle mahdollista työpaikkaa ajatellen, koska näyttötilanne pakottaisi yrityksen edustajan näkemään opiskelijan onnistuneen suorituksen autenttisessa tilanteessa. Toisaalta epäonnistunut näyttö saattaisi opiskelijoiden mielestä pilata muuten hyvin menneen työssäoppimisjakson ja aiheuttaa kesätyömahdollisuuden menettämisen. ”Jos työnantaja pitää joitakin tehtäviä tärkeinä työhönottoa ajatellen, voi todistaa osaamisensa niissä osa-alueissa” (Kilpinen 2010).

Haastattelu osoittaa, että opiskelijat ovat erilaisia. Avoimemmat opiskelijat varmasti hyötyvät oikeasta ja realistisesta työelämässä tapahtuvasta näytöstä. Aremmille opiskelijoille aito työympäristö saattaa tuoda turhia paineita.

4.3 Varastoalan opettaja Anne Mannisen haastattelu

Haastattelin Anne Mannista 12.10.2010. Manninen toimii logistiikan opettajana Amistolla. Opetuksessaan hän keskittyy varastoalaan. Manninen on suorittanut logistiikan ammattitutkinnon ja aiemman perustutkinnon. Tällä hetkellä Manninen opiskelee näyttötutkintomestariksi, joten ammattiosaamisen näytöt ovat varsin tuttuja hänelle.

Näyttötutkintomestari koulutus on tarkoitettu tukemaan aikuispuolen näyttötutkintojen vastaanottajien ammattitaitoa. Niin kuin johdannossa mainitsin, näyttötutkintoa ja ammattiosaamisen näyttöä ei pidä sekoittaa toisiinsa:

Näyttötutkintomestari on näyttötutkintojärjestelmän ja alansa tutkintotoiminnan asiantuntija. Näyttötutkintojen järjestäjän mukaan vähintään yhdellä ammattitaidon arvioijista tulee olla näyttötutkintomestarin koulutus. (Pätevöidy näyttötutkintomestariksi 2010.)

Näyttötutkintomestarikoulutuksessa painotetaan asiakaslähtöisyyttä ja pyritään kouluttamaan opettajista mahdollisimman hyviä näyttöjen vastaanottajia kaikkia sidosryhmiä ajatellen, jotta he osaisivat kehittää yhteistyötä työelämän kanssa entistä toimivammaksi. Näyttötutkintojen toteuttaminen työelämässä ei ole aina aivan yksioikoista, ja siksi lisäkoulutus on paikallaan. Varsinaisesti näyttötutkintomestarikoulutus ei ole tarkoitettu nuorten kanssa työskentelyyn vaan aikuisopiskelijoille. Kuitenkin uskoisin tämän koulutuksen antavan näkemyksellistä ammattitaitoa nuorten näyttöjen vastaanottoon ja siinäkin tarvittavan työelämäkytköksen edistämiseen.

Mannisen mielestä hyvän ammattiosaamisen näytön kuuluisi olla kaiken kattava ja hyvin harjoiteltu. On lakisäätteistä, että opiskelijaa ei saa päästää näyttötilanteeseen ilman, että sitä on ennalta harjoiteltu. ”Ammattiosaamisen näytössä opiskelija näyttää osaamisensa, ja tarkoituksena on, että opiskelija on oppinut arvioitavat asiat ennen näyttöä.” (Opetushallitus. Työssäoppiminen ja ammattiosaamisen näytöt, opas työpaikoille). Manninen kuitenkin kokee, että lisäharjoittelu antaa opiskelijoille varmuutta. Tämä voi toimia hyvin varsinkin erilaisten oppijoiden kanssa, joilla itsevarmuus ei välttämättä ole vahvimmillaan varsinaisessa näyttötilanteessa. Näytön harjoittelu ennalta voi lisätä itsevarmuutta huomattavasti.

Ammattiosaamisen näyttö olisi haastattelun perusteella parasta suorittaa työelämässä. Manninen kuitenkin tuntee samat ongelmat kuin kaikki muutkin haastatellut. On tilanteita, joissa on tunnistettava, että näytön antaminen oikeassa työympäristössä ei ole mahdollista. Manninen on lisäksi törmännyt siihen yleiseen ongelmaan, että opiskelijoita ei päästetä tekemään työpaikoilla kaikkia työtehtäviä. Yhtenä esimerkkinä toimi inventointi ja saldonhallinta osion näyttö, jossa on tullut usein ongelmaksi se, että opiskelijoita ei monessakaan työssäoppimispaikassa päästetä käsiksi atk-järjestelmiin. Atk-järjestelmien käyttö on tarpeellista edellä mainitun osa-alueen lisäksi tavaran vastaanotto- ja säilytysosiossa, samoin kuin myös keräilyssä ja lähetyksessä.

Pyysin Mannista ottamaan kantaa, pitäisikö kerralla antaa yhden vai useamman osa-alueen näyttö. Mannisen mukaan opiskelijalle olisi helpompaa näyttää pieniä osa-alueita kerrallaan. Kauan kestävät näytöt altistavat virheille, lyhyet ovat hel-

pompia järjestää. Koululla lyhyet näytöt voisivat olla varsin toimiva tapa, mutta taas työpaikoille ajaminen ja työnantajan paikalle saanti lyhyen näytön takia on hankalaa. Työnantajat mielellään haluaisivat hoitaa koko asian kerralla, eivätkä haluaisi kuluttaa aikaa useisiin näyttöihin eri aikoihin. Jokaisessa näytössä on oma paperityönsä. Opettajan resurssin kannalta ajateltuna tämä voi olla hankalaa, koska useat työssäoppimispaikat ovat kaukana, ja pelkkä ajaminen lyhyen osanäytön takia voi olla turhauttavaa.

Erilaisten oppijoiden huomioiminen on oma kysymyksensä. Käsitettä ”erilainen oppija” käytetään varsin useasti keskusteltaessa opiskelijoista, joilla on vaikeuksia opintojensa suorittamisessa. Tällaiset opiskelijat voivat olla tasoltaan muita heikompiä, ja monesti heille on tehty henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS. (HOJKS – Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma 2010.) Mannisen haastattelussa tuli esiin, että erilaiset oppijat pitää huomioida. Erityisesti yksi lause nousi esiin tässä yhteydessä: ”Pitää huomioida, mutta kun lähdetään maailmalle, maailma ei huomioi sitä”. Tällä Manninen tarkoitti, että vaikka näyttöä kuinka mukautettaisiin erilaiselle oppijalle sopivaksi ja opiskelijaa avustettaisiin kaikin mahdollisin keinoin, todellisessa työelämässä koulun jälkeen avustaminen loppuu. Työmaailma on aika armoton, jos jostain ei suoriudu itseksensä, vakituisen työn saaminen koeajan jälkeen saattaa olla vaikeaa. Kuitenkin opiskelijan yksilöllinen tarve pitää huomioida, tilanteen pitää olla rauhallinen ja aikaa pitää olla riittävästi. Apua pitää olla saatavilla. Opiskelijalle pitää esimerkiksi antaa mahdollisuus suulliseen ohjaukseen. Varsinaiset lopulliset arvosanat antavat näytöt kuuluisi suorittaa viimeisellä luokalla. Lisäksi opiskelijoiden kehittymistä voisi arvioida harjoitusnäytöillä, joita voisi suorittaa jokaisen lukukauden lopuksi. Tällä saataisiin lisäksi paljon kaivattua harjoittelua varsinaista näyttöä varten. Näin opiskelijan valmiuksista saataisiin myös hyvää tietoa, mikä voisi toimia kannustimena oppilaalle itselleen.

Työelämässä suoritettut näytöt eivät ole tasapuolisia. Ainoa tasapuolinen tilanne saadaan aikaan järjestämällä kaikille samanlainen näyttötilanne koululla. Työpaikat eivät ole vertailukelpoisia keskenään. Jo työvälineissä voi olla isoja eroja. Toisessa paikassa voi olla yksinkertainen atk-järjestelmä, toisessa taas on monimutkainen ja useita vaiheita sisältävä järjestelmä. Työpaikan trukki voi olla nyky-

aikainen ja looginen työväline, nykyaikainen pieni kätevä sähkötrukki tai 10 000 kilogrammaa nostava 25 vuotta vanha vastapainotrukki, jossa on iän mukanaan tuomat erikoisuudet ja jonka käyttö tarvitsee lujia otteita ja voimaa. Kuinka kahdella näin erilaisella konetyypillä trukinkuljettajan näytöstä voisi tulla tasapuolinen?

4.4 Logistiikan opettaja Ari Turusen haastattelu

Ari Turunen on Amiston logistiikan osaston kuljettajaopettaja. Hänellä on vahva kokemus logistiikan opettamisesta, ja hän on toiminut kuljettajalinjan näyttöjen vastaanottajana jo vuosia. Turunen osallistuu myös varastoalan opetukseen ja näyttöjen arviointiin. Esitin hänelle samoja, näyttöä koskevia kysymyksiä kuin Mannisellekin. Turunen vastasi, että hänen mielestään hyvä ammattiosaamisen näyttö on riittävästi harjoiteltu ja yhtenevä työelämän kanssa. Tavoitteena on mahdollisimman aito tilanne.

Yhtenä isona asiana nousi esiin, että näyttöjen pitäisi olla samankaltaisia koko Suomessa. Ajatus kuulostaa järkevältä. Huomataan, että näytöt ja niiden kriteerit ovat varsin erilaisia, jos asiaa tarkastellaan koko maan laajuisesti. Kärjistäen voidaan todeta, että kiitettävällä arvosanalla valmistunut opiskelija ei välttämättä saisi kuin vain hyvän arvosanan jossain muussa oppilaitoksessa. Tämä on pohjimmiltaan iso ongelma, mutta aihe on niin laaja, ettei sitä voida tässä työssä käsitellä. Tästä kuitenkin haastattelussa keskustelimme sen verran, että arviointikriteeristöön pitää olla täsmälleen samanlainen kuin opetussuunnitelmassa mainitaan.

Näytön järjestämispaikan pitäisi olla koulu, jossa järjestettäisiin standardinäyttö. Arviointi tapahtuisi koululla, ja arvioijana olisi varmasti alan ammattilainen. Työelämässä annetut arvioinnit saattaisivat erota todella paljon opettajan näkemyksestä. Turunen ei myöskään tahtoisi rasittaa työelämää näyttöjen järjestämisellä. Hänen mielestään pitäisi olla kiitollinen siitä, että opiskelijoita saadaan työssäoppimaan, eikä yritetä siirtää lisää koulutusvastuuta työssäoppimispaikoille.

Eri osa-alueiden näyttämistä Turunen nosti esiin monipuolisuuden. Haastattelussa todettiin, että sujuva, todellinen tilanne saattaa sisältää monen osa-alueen näytön samanaikaisesti.

Erilaiset oppijat pitäisi huomioida selkeällä opastuksella ja tarvittaessa avustamalla tilannetta. Kuitenkin tästä avustamisesta pitäisi saada merkintä todistukseen, jotta tilanne olisi reilu omatoimisempia opiskelijoita kohtaan. Ajankohta näytölle olisi kolmannen vuoden kevät, jolloin koko kevään voisi varata näyttöjen järjestämiselle. Tasapuolisuudesta kielii jo aiemmin mainittu standardinäyttö: samat tilat, samat työvälineet, samankaltainen harjoittelu ja opetus. Tasapuolisuuden nimissä pitäisi arvioijana olla joku muu opettaja kuin ryhmän vastuuopettaja. Tällöin henkilökohtaiset asenteet eivät pääsisi vaikuttamaan arviointiin.

Tärkeänä asiana Turunen pitää vielä jatkuvaa kehittämistä. Näyttöjä pitäisi kehittää maanlaajuisesti, eikä vain tyytyä nykyiseen tilanteeseen. Näytöistä olisi kehitettävä vertailukelpoisia keskenään, ja niiden on elettävä muun kehityksen mukana.

4.5 Tiimipäällikkö Kimmo Erikssonin haastattelu

Kimmo Eriksson toimii Amistolla auto- ja logistiikkaosaston tiimipäällikkönä ja vastaa niin kuljettaja-, varasto- kuin auton asentajalinjan opetustoiminnasta. Eriksson on toiminut nuorten opetuksessa 8 vuotta, ja hänellä on laaja-alainen koulutustausta. Eriksson toimii tiimipäällikön tehtävien lisäksi opetustehtävissä niin kuljetus- kuin varastolinjallakin. Eriksson on myös asiantuntija ammattiosaamisen näyttöjen suhteen, sillä hän on suunnitellut ja ottanut vastaan kuljettajapuolen näyttöjä.

Haastatellessani Erikssonia hyvästä näytöstä tuli selville vastaavia asioita kuin kaikissa muissakin lähteinä käyttämässäni haastatteluissa.

Hyvän ammattiosaamisen näytön pitäisi kuvata todellista tekemistä työelämässä tai ainakin osaa siitä. Varsinaisen näytön ei pitäisi olla ”näytelmä”. Tuo näytelmä-

osuus on valitettavan totta, sillä useimmiten ammattiosaamisen näyttö muodostuu näytelmäksi enemmän kuin oikeaksi työtilanteeksi. Näytelmään laaditaan käsikirjoitus näyttösuunnitelman muodossa, ja tätä käsikirjoitusta noudatetaan vankkumatta. Varsinaisen näytelmäosuuden pois saaminen edellyttäisi pidempää tarkkailua opiskelijan tekemisistä työssäoppimisjaksoilla, minkä pohjalta tehtäisiin arviointi. Tähän ei tietenkään oppilaitoksella ole resursseja, mutta mielestäni se voisi olla hyvä keino saada näytelmämaisyys poistettua näyttötilanteesta.

Kysymykseen, missä näyttö pitäisi järjestää, Eriksson vastasi, että paikalla ei ole väliä, kunhan näyttöympäristö on mahdollisimman autenttinen. Tällä Eriksson tarkoitti sitä, että näyttö voidaan ottaa niin työelämässä kuin koulullakin, kunhan tilanne tehdään riittävän todenmukaiseksi ja oikeaa työskentelyä myötäileväksi.

Ongelmallisina seikkoina haastattelussa tuotiin esiin esimerkiksi erilaiset oppijat. Miten heidät voisi huomioida? Heidän huomioimiseensa pyritään selkeällä ohjauksella, antamalla aikaa tehdä, kannustavalla palautteella ja rauhallisella ympäristöllä. Kysyin Erikssonilta, kuinka rauhallinen ympäristö pystytään varmistamaan. Erikssonin vastaus oli, että koululla järjestettävä näyttö on näissä tapauksissa ainoa mahdollisuus. Näin työelämässä järjestettävät näytöt rajautuivat pois tämänkin haastateltavan näkemyksessä. Erilainen oppija tarvitsee rauhallisen paikan tehdäkseen näyttösuoritusta. Hän ei välttämättä kestä yleisön paikallaoloa. Tätä taas työelämässä – ainakaan kaikissa paikoissa – on vaikea saada järjestettyä. Se edellyttäisi käytännössä, että yrityksen laittaa pitäisi pysäyttää työnteko ja laittaa muut tekijät tauolle näytön ajaksi tai järjestää näyttö työajan ulkopuolella. Koululla taas rauhallisen tilanteen järjestäminen on suhteellisen helppoa.

Kuinka voidaan varmistaa, että näyttö on mahdollisimman tasapuolinen kaikille? Erikssonin mukaan riittävä ohjaus ja samantasoiset tehtävät kaikille oppilaille takaavat tasapuolisen näytön, varsinkin, kun ammattiosaamisen näyttö on työssäoppimisen yhteydessä. Tähän kysymykseen halusin tarkennusta. Miten eri työpaikat voivat olla samantasoisia? Erikssonin mukaan ne eivät voikaan, sillä ainoa kaikille opiskelijoille samantasoinen näyttöympäristö on koululla. Siellä voidaan tehdä standardoitu näyttötilanne, joka on kaikille sama. Työelämässä sitä on mahdotonta järjestää. Eriksson käytti esimerkkinä tilannetta, jossa toinen oppija on

pienessä paikassa, jossa näyttötapahtuma on varsin yksinkertainen. Tavarantoimitustilanne on pienessä yrityksessä hyvin yksinkertainen prosessi, ja siihen ei kuulu monta osaa. Tilanne saattaa olla esimerkiksi postipaketin saapuminen, joka käsitellään allekirjoittamalla rahtikirja ja viemällä se työnjohtajan pöydälle. Kuitenkin isossa laajassa yrityksessä vastaavaan tilanteeseen kuuluu monta pitkälle vietyä toimintoa. Saapuvaa tavaraa saattaa olla kokonainen rekka, jonka jokainen lava tarkastetaan ja hyllytetään oikeille paikoilleen. Tämän jälkeen saapuminen kirjataan vielä varastohallintajärjestelmään. Jos opiskelijat sattuisivat olemaan antamassa näyttöään tämän kaltaisissa tilanteissa, saattaisi pienessä yrityksessä oleva heikompi opiskelija saada itselleen todistukseen paljon paremman numeron kuin isossa yrityksessä näyttöään antava parempi opiskelija vain sen takia, että toisessa suorituksen vaikeusaste on aivan erilainen kuin toisessa yrityksessä. Pelkästään tilanteen kesto saattaa olla pienemmässä työpaikassa 15 minuuttia, kun taas isommassa paikassa toimenpide kestää kaksi tuntia.

Ammattiosaamisen näyttöjen aikataulusta opintojen etenemisen rinnalla Erikssoinin käsitys oli, että näytöt pitää ottaa vastaan 2.–3. opiskeluvuotena, lähinnä juuri taitojen kehittymisen takia. Opiskelijan näytöstä saamat arvosanat seuraavat mukana loppuelämän. Näyttöä on turha suorittaa liian aikaisessa vaiheessa, kun opiskelija ei vielä taidoiltaan ole valmis huippuarvosanoihin.

4.6 Ammattiosaamisen näyttö muissa oppilaitoksissa

Saadakseni lisää näkökulmia ammattiosaamisen näyttöön haastattelin Joel Solehmainen. Solehmainen toimii koulutuskeskus Salpauksessa (Koulutuskeskus Salpaus 2010) liikenneopettajana.

Esitin Solehmaiselle samat kysymykset kuin oman oppilaitokseni opettajille. Solehmainen oli sitä mieltä, että näytön pitää olla oikeaan työtehtävään perustuva, hyvin suunniteltu tehtäväkokonaisuus, joka pitäisi järjestää työelämässä.

Solehmainen löytää kuitenkin samat esteet työelämänäytölle kuin moni muukin. Hän kokee muuttuvien tilanteiden aiheuttavan näytöille hankaluuksia. Kun men-

nään yrityksen ehdoilla, voi varsinainen suunniteltu näyttö muuttua muotoaan moneen kertaan ennen kuin se varsinaisesti järjestetään. Tasa-arvoisuus toteutuisi oppilaitosnäytössä, mutta työelämässä tasavertaisen näytön järjestäminen on Solehmaisesta mielestä mahdotonta. Erilaisille oppijoille Solehmainen tarjoaisi tarpeeksi aikaa toteuttaa näyttö, riittävää harjoittelua ennakkoon ja mahdollisesti ohjausta näytön aikana.

Eri osa-alueita näytössä olisi hänen mielestään helpompi suorittaa kerralla monta. Se säästäisi paljon aikaa ja vaivaa. Haittapuolena tässä kuitenkin nousee esiin paperityön laajuus: arviointeja ja arviointikriteerejä voi moniosaisessa näytössä olla niin paljon, että etenkin työelämän edustaja voi kokea paperityön liian rasakaksi. Oppilaitosnäytössä opettaja voi olla selvillä eri arvioinnin alueista, mutta asiaan vihkiytymättömälle työelämän edustajalle tilanne voi olla sekoittava, eikä välttämättä tiedetä, mitä asiaa milläkin arvostamalla arvioidaan. Lisäksi haastattelusta tuli ilmi resurssipula. Näytöt ovat hankalia ja resurssisyöppöjä järjestettäviä. Tämänkin takia oppilaitoksen sisällä olisi helpompi toimia.

Lopullinen näyttötilanne tulisi järjestää kolmantena vuonna, jolloin oppiminen on huipussaan.

Solehmaisesta haastattelu vahvisti samoja asioita, jotka olivat tulleet esiin useassa muussakin lähteessä. Näyttö pitäisi suorittaa mieluiten työelämässä, mutta on monia ongelmia ennen kuin työelämänäyttö olisi toteutuskelpoinen ja tasapuolinen.

4.7 Ammattiosaamisen näyttöjen kehittämisestä muissa opinnäytetöissä

Ammattiosaamisen näytöistä on kirjoitettu muissakin opinnäytetöissä. Vaikka käsiteltävät koulutusohjelmat ovat eri ohjelmia kuin omani, ongelmat ja hyödyt ovat pitkälti aivan samoja kuin omassa työssäni.

Korkeakoulujen yhteisestä Theseus-tietokannasta löytyi lisäksi logistiikka-alan ammattiosaamisen näyttöjen kehittämistä käsittelevää opinnäytettä, mutta koska ne ovat vuodelta 2006, jätän ne tässä käsittelemättä, koska tahdon työhöni tuo-

reempia näkökulmia. Työssäni käsittelen ainoastaan uuden, vuonna 2009 uudistuneen opetussuunnitelman jälkeisiä töitä.

Kehittämöraportissaan Herkko Kumpulainen (2010, 8) on käsitellyt asiaa seuraavien lähtökohdin:

Työpaikalla tehtävien näyttöjen ongelma on siinä, että miten ne ovat tasapuolisia tai tasavertaisia toisiinsa nähden. Tämä ongelma voi helpostikin tulla eteen. Näyttötehtävää valitessa pitääkin pohtia tarkkaan, soveltuuko se näytön työksi. Vaikeampaa ja laajempaa näyttöä voi opiskelijan antaa tehdä pidemmän aikaa. Näytön valinnassa on muistettava, että näyttö annetaan kunkin opintojakson opetussuunnitelmaan kirjatuihin keskeisistä asioista.

Varsinaisesta näytön käytännön tekemisestä Kumpulainen on löytänyt tuttuja piirteitä. Tutkimuksessa puhutaan opiskelijan paineista ja siitä, kuinka näyttötilanne pitää pyrkiä tekemään mahdollisimman rennoksi opiskelijalle, ja opettajan pitäisi pyrkiä olemaan näkymätön kannustaja näytön taustalla, jotta opiskelija saisi tarvittaessaan opettajasta tukea, mutta kuitenkin opettajan läsnäolo ei aiheuttaisi paineita. Tässä Kumpulainen on varsin oikeassa; opettajan tehtävänä ei ole aiheuttaa paineita vaan kannustaa tekemiseen. Tämä on varmasti yksi onnistuneen näytön lähtökohtia. Työpaikalla toteutettavan näytön yhdeksi stressitekijäksi on tutkimuksessa löydetty mahdollinen yleisö, joka saapuu seuraamaan näyttötilannetta. Tämä sama yleisöelementti on tullut esiin lähes kaikissa käsittelemissäni lähteissä. Joitakin opiskelijoita ei välttämättä yleisön paikallaolo haittaa, mutta toisille se voi aiheuttaa ylitsepääsemättömän tekijän. Tällöin pitäisi jännittävälle opiskelijalle olla rauhallinen työympäristö, esimerkiksi juuri oma koulu. (Kumpulainen 2010.) Herää kuitenkin kysymys, onko tällainen menettely täysin tasavertainen kaikille.

Kehittämöraportissaan Sanna Hietalahti (2010) käsittelee ammattiosaamisen näyttöä. Tässä tutkimuksessa tuodaan esiin liiketalouden alan näkemys ammattiosaamisen näytöistä. Kirjoittaja on huomattavasti enemmän työpaikoilla järjestettävien nykyaikaisten näyttöjen kannalla ja pitää niitä varsin hyvinä ja toimivina ratkaisuuina. Lähinnä ainoita kriittisiä huomiota tuodaan esiin epäselvyydestä eli siitä, että työpaikoilla on koettu arviointi hyvin hankalaksi ja kriteerit vaikeiksi

käsittää. Tutkimuksessa todetaan, että usein on sekoitettu ammattiosaamisen näyttö ja näyttötutkinto keskenään. (Hietalahti 2010.)

Hietalahden tutkimuksessa mainitaan salassapito: yritykset panttaavat talouteen liittyviä tietoja, ja niitä ei tahdota kertoa opiskelijoille. Tämä onkin varmaan liiketalouden opiskelulle tyypillistä. Opiskelijat tarvitsevat sellaista tietoa, jota yritykset eivät tahdo julkisesti levittää. (Hietalahti 2010.) Olen itse törmännyt aiemmin varastoalalla salailuun kysyessäni tietoja varaston arvosta ja kiertonopeudesta omaa näyttötutkintoani varten.

Liiketalouden alalla koetaan lisäksi, että arviointi on näyttöjen myötä muuttunut tasapuolisemmaksi. Tämä osoittaa alan erilaisuutta, koska taas monet kokevat erilaiset näyttötilanteet eriarvoisiksi. Työelämän näkökulmasta arviointikriteerien pitäisi olla selkeämmät ja koko paperityön kevyempää. Hietalahti (2010) mainitsee, että varsinkin uusissa työssäoppimispaikoissa koko ruljanssin pyörittäminen koetaan raskaaksi ja ongelmia saattaa tulla, kun työnantajat pelästyvät työn määrää. Kuitenkin työssä mainitaan, että hyvistä työssäoppimispaikoista ja työpaikkaohjaajista pitää hyvää huolta. Näin saadaan varmistettua oppilaille hyvät työssäoppimispaikat jatkossakin.

4.8 Kokemuksia ammattiosaamisen näytöistä tutkimuksissa

Ari Jussila, Alpo Paavola ja Seija Mahlamäki-Kultanen (2008) ovat opetushallituksen kanssa tehneet tutkimuksen Ammattiosaamisen näytöt – kokemuksia ensimmäiseltä kierrokselta. Tämä tutkimus käsittelee ammattiosaamisen näyttöjen arkipäivää, kun oppilaitoksilla oli viiden vuoden kokemus näyttöjen kanssa toimimisesta. Kyseisessä tutkimuksessa tulee selville monta asiaa käytännön näytöistä. Tässä osiossa keskityn käytännön kokemuksiin ammattiosaamisen näytöistä (Jussila, Paavola & Mahlamäki-Kultanen 2008, 46–52).

Tutkimuksen käytännön kokemuksia -osiesta tulee esille tuttuja asioita. Ammattiosaamisen näytön todetaan motivoivan opiskelijoita tekemiseen ja yrittämiseen. Monet opettajat ovat kokeneet näytön kaiken lisäksi haasteena myös itselleen. On

todettu, että omaa tekemistä on parannettava ja että pitää palata takaisin maan pinnalle. Tämän on tuonut tullessaan työelämäyhteistyö, ja viimeisen kommentin luulen kumpuavan siitä, että joillain ammatillisilla aloilla ruvettu etenemään aivan liian paljon tulevaisuuteen ja panostettu vain uusimpaan tekniikkaan. Kuitenkin työelämäyhteistyön tiivistyttyä on huomattu, että kentällä töitä tehdäänkin vielä varsin perinteisin keinoin. (Jussila, Paavola & Mahlamäki-Kultanen 2008.)

Ammattiosaamisen näyttöjä pidetään Jussilan, Paavolan ja Mahlamäki-Kultasenkin (2008) tuloksissa varsinaisina resurssisyöppöinä ja monimutkaisena järjestelmänä. Haastateltavat vaativat lisää resursseja niin opettajille kuin työelämäänkin. Opettajien resurssit ja näyttöjen sekä työssäoppimisen hoitamiseen varattu tuntimäärä koettiin riittämättömiksi. Arvioinnit ja työelämään vietävä paperimäärä koettiin varsin hämääviksi työelämän edustajille. Resursseista todettiin, että pienillä paikkakunnilla näyttöihin kelpaavia ja niitä järjestäviä yrityksiä on vaikea löytää kaikille opiskelijoille. Lisäksi esille tulivat työelämän resurssit: aina ei ole mahdollista saada työelämässä järjestettyä aikaa näyttötilanteelle, mistä on jouduttu monessa paikassa neuvottelemaan. Näin on tehty varsinkin aloilla, jotka edellyttävät kalliiden laitteistojen valjastamista näyttöä varten. Työnantajat ovat tekemässä yrityksensä kanssa tulosta, eikä kalliiden koneiden olisi suotavaa seisoa paikoillaan. Alilaadun valmistaminen oli yksi pelko lisää. (Jussila, Paavola & Mahlamäki-Kultanen 2008, 46–52.)

Asiantuntijoiden kokemuksia ammattiosaamisen näytöistä löytyy tutkimuksessa Ammattiosaamisen näytöt ja näyttötutkinnot vertailussa (Kallioniemi, Majuri & Mahlamäki-Kultanen 2008). Tutkimuksessa (Kallioniemi, Majuri & Mahlamäki-Kultanen 2008, 42–45) käsitellään pääasiassa kahden eri näyttöjärjestelmän eroja ja yhtäläisyyksiä, mutta tutkimus sisältää myös käytännön kokemuksia ammattiosaamisen näytöistä. Siksi käsittelen käytännön kokemuksia omassa tutkimuksessanikin.

Kallioniemen, Majurin ja Mahlamäki-Kultasen (2008) tutkimuksessa tuli esille työelämäyhteistyö, jonka tiivistyminen on kantanut hedelmää ja hyödyttänyt opetusta. Liian byrokraattinen järjestelmä tuottaa samaa epäselvyyttä myös työelämään, kuten myös Jussilan, Paavolan ja Mahlamäki-Kultasen (2008) tutkimukses-

sa todettiin. Hyödyiksi koettiin laajentuneet mahdollisuudet opiskeluun ja onnistumiseen. Ammattiosaamisen näytöt lisäksi koettiin hyvänä alustana sille materiaalille, jota ammattiopistojen opiskelijat ovat. He eivät ole luokassaistujia tai kirjoittajia. Edellä sanottu on tietysti yleistys, mutta sellaisia osajiahan ammattiopistojärjestelmän pitäisikin luoda, todellisia työntekijöitä tulevaisuuden tarpeisiin.

Tämänkin tutkimuksen yllättävinä tuloksina todettiin, että kuitenkin osaa näyttöistä pitää viedä työelämästä takaisin oppilaitoksiin, koska kaikkea ei voida täydessä laajuudessaan työelämässä näyttää. Ehkä joissain työssäoppimispaikoissa toteutus voidaankin tehdä suunnitellusti, mutta toisissa pienemmissä paikoissa se ei kaikilla aloilla onnistu. Vastakommenttina on todettava, että näytöt on tuotava kokonaan oppilaitoksista pois, koska niissä ei ole todellisen työelämän elementtejä tarjolla. (Kallioniemi, Majuri & Mahlamäki-Kultanen 2008, 42–45.)

Yhdeksi työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen ongelmaksi koetaan erilaiset toimintatavat. Kaikissa työpaikoissa käytännön tekeminen ei vastaa olleenkaan sitä, mitä koulussa on opetettu.

Opiskelija saattaa tietää miten se asia tehdään... Mutta kun se on siellä työpaikalla, se tekee niin kuin siellä tehdään... vaikka se tietäisi, että se tehdään väärin, se tekee kuitenkin niin... (Koska ei se 16–17-vuotias voi ruveta siellä sanomaan, että teette päin prinkkalaa nää hommat. (Vehviläinen 2004a, 37.)

Samassa yhteydessä Vehviläisen tutkimuksessa käsiteltiin aihetta, kuinka paljon koulu voi osallistua työelämän kehittämiseen. Koska tarpeeksi laadukkaista työssäoppimispaikoista on pulaa, voidaanko ruveta vähemmän laadukkaista paikoista kehittämään riittävän laadukkaita?

”Oppilaitosnäytössä oli helpompi järjestää opiskelijoille samanvertaisia työtehtäviä näytöiksi” (Hakala 2007, 14). Hakala nostaa edellisen lisäksi esille, oppilaitosnäyttöön liittyen, työelämän edustajan osallistumisen näytön suunnitteluun. Oppilaitosnäytössä olisi hyvä saada työelämän edustajat osallistumaan mukaan. Kuitenkin taitaa olla todellisuudessa aika kaukaa haettua, että voitaisiin työllistää

työelämän edustajia tulemaan koululle katsomaan ja kehittämään opiskelijoiden näyttöjä.

Työpaikkojen soveltuvuus näyttötoimintaan tuntuu vaihtelevan aloittain. Joillain aloilla soveltuvuus on huomattavan hyvä ja toisilla taas ei. Osa koulutuksen järjestäjistä on linjannut mahdollisuuksia järjestää näyttö oppilaitoksessa. Perusteluina on käytetty seuraavaa:

- *Työpaikka ei mahdollista tavoitteiden mukaisten näyttöjen järjestämistä.*
- *Työpaikka on liian vaativa opiskelijan näyttöpaikaksi, esimerkiksi erityisopetuksessa.*
- *Näytön tavoitteet painottuvat sellaiseen tekniseen osaamiseen, joka voidaan työelämää paremmin järjestää oppilaitoksessa.*
- *Ulkopuoliselle asiakkaalle aiheutuvat riskit.*
- *Pienyrittäjän asiakassuhteiden vaarantuminen.*
- *Työpaikan toimialan kapeus ei mahdollista laaja-alaista näyttöä.*
- *Näyttöjä ei voida ajallisesti sovittaa yhteen työpaikan työprosessiin ja asiakkaan vaatimukseen. (Anttila ym. 2010, 58.)*

Samassa tutkimuksessa (Anttila ym. 2010, 82–83) kirjoitetaan, että kaikki opettajat eivät pidä näyttöjä työelämässä lähellekään pakollisena, ja monien mielestä oppilaitosnäytöt vastaavat työtilannetta hyvin ja jopa paremmin. Oppilaitoksessa saatetaan pystyä järjestämään laajempia kokonaisuuksia kuin eri yrityksissä, ja esimerkiksi pienyrittäjiin nähden oppilaitos muodostaa paljon laajemman ympäristön. Näyttöjen ajoituksesta mainitaan, että ensimmäisinä vuosina voidaan harjoitella näyttöjä ja varsinainen ”lopullisena” pidetty näyttö suoritetaan viimeisen vuoden aikana. Joissain oppilaitoksissa ensimmäisten vuosien näytöt ovat oppilaitoksissa, ja tämä viimeisen vuoden ratkaiseva näyttö toteutetaan työelämässä.

Eri aloilla on myös vaikutusta ammattiosaamisen näyttöjen suorittamiseen. Myönteisimmin näyttöjen työelämässä järjestämiseen suhtautuvat matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opettajat. Taas eniten koululla suoritettavien näyttöjen puolesta puhuvat tekniikan ja liikenteen alan opettajat. (Vehviläinen 2004b, 38.) Tämä luultavasti johtuu juuri siitä, että osalla aloja näyttöjen suorittaminen oppilaitoksella on lähes mahdotonta, esim. matkailualalla. Sen sijaan tekniikan ja liikenteen alalla oppilaitoksilta löytyy käytännössä kaikki tarvittava, mitä näytöissä tarvitaan ja jopa kattavammin kuin monessa yksittäisessä työpaikassa.

4.9 Johtopäätökset tutkimuksesta

Tiivistettynä keskustelut ja tutkimus toivat esiin, että hyvässä ammattiosaamisen näytössä ja sen toteutuksessa on huomioitava monta eri muuttujaa. On huolehdittava opiskelijasta ja hänen suoriutumisestaan, samaan aikaan ajateltava työelämää ja sen edustajien kuormittumista, on huolehdittava opettajan jaksamisesta ja kaikille suorittajille tasapuolisesta arvioinnista.

Kaikki tutkimuksessa käyttämäni lähteet painottavat samoja asioita. Ammattiosaamisen näytön ihannelilanteena voisi pitää todellisen työelämän stardoitua kopiointia oppilaitosympäristössä. Näyttötilanne ei saa olla näytelmä, vaan sen on jäljiteltävä ja oltava oikeaa tekemistä. Näyttö suoritetaan oppilaitoksella, jotta arviointitilanteesta saadaan tasa-arvoinen kaikille. Tällä tavalla näytöt eivät myöskään rasita työelämää tai opettajaa eivätkä luo liiallisia paineita opiskelijoille. Eri-laiset oppijatkin pystytään tällaisilla järjestelyillä huomioimaan riittävässä määrin.

Opiskelijoiden pitää suorittaa näyttö kolmantena opiskeluvuotena, jolloin oppiminen on huipussaan ja opiskelijoiden valmiudet ovat suurimmillaan. Näyttö on lisäksi jaettava pieniin osa-alueisiin, jolloin suoritus ei muodostu liian isoksi kertasuorituksiksi ja arviointi on selkeää ja helppoa.

Arviointikriteereinä pitää käyttää valtakunnallisia opetussuunnitelmassa mainittuja kriteerejä. Kaikki ne osat, jotka ovat fyysisellä tekemisellä näytettävissä, toteutetaan näyttöarviointeina. Niitä ei pidä arvioida muulla tavoin.

5 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

Vaikka suunnitelma ammattiosaamisen näytöistä nyt kääntyi monenkin seikan takia oppilaitosnäytön kannalle, silti tulevaisuuden kehittämistä varten lähtisin viemään näyttöjä työelämään. Tällöin olisi kuitenkin mietittävä kysymystä enemmän työelämän kannalta.

Tähänastinen ammattiosaamisen näyttöjärjestelmä on keskittynyt mielestäni ainoastaan siihen, että opiskelija ja oppilaitos saavat jotain. Työelämän hyödyt on täysin unohdettu tai niitä on perusteltu ”osaavan työvoiman saatavuudella” ja ”tieto-aidon siirtymisellä oppilaitoksesta työpaikoille”. Nämä teesit kuitenkin on varsinaisen työssäoppimispaikan kannalta aika kaukaa haettuja.

Jussilan, Paavolan ja Mahlamäki-Kultasen (2008) tutkimuksesta herää ajatus, pitäisikö työelämän saada näytöstä jotain itsellensä. Opettajathan saavat palkkaa ja opiskelija todistuksen, mutta mitä työelämälle jää?

Yleisesti ajatellaan, että yrittäjä saa ”ilmaista työvoimaa”, kun hän ottaa opiskelijan työssäoppimaan. Kuitenkin tämä työvoima on tuottavaa työvoimaa vasta viimeisellä luokalla. Ensimmäiset vuodet opiskelija enemmän vaatii resursseja ja huolenpitoa työnantajalta kuin antaa työpanostaan. Moni pienyrittäjä, joka ottaa opiskelijan työssäoppimaan ja suostuu siihen, että näytöt suoritetaan samalla, on ainoastaan antajan roolissa eikä hän saa itse mitään. Isommilla yrityksillä on sama asia edessä. Nousukauden aikana voi käydäkin niin, että yritys kouluttaa opiskelijasta itselleen 3. opiskeluvuoden aikana tulevaisuuden työntekijän ilmaiseksi. Näin lama-aikana isojen irtisanomisten alla tuo työntekijän rekrytointimahdollisuuskin kuulostaa kaukaa haetulta. Työssäoppimista ja näyttöjä varten on annettu oppilaitokselle resursseja valtiolta. Oppilaitokselta on annettu resursseja opettajalle, jotta opiskelija saa aikaa luokkahuoneopiskelusta. Voisiko työnantajille antaa myös resursseja? Voisiko yritys saada valtiolta palkkion jokaisesta yrityksen tiloissa järjestetystä näytöstä, jotka sisältyisivät työssäoppimisjaksoon, tai jokin muu kannustin? Tällöin yritykset voisivatkin olla ihan eri lailla innostuneita näyttöjen järjestämisestä, koska heille itselleen tulisi konkreettista hyötyä pelkän antamisen sijaan. Samoin, jos yritys hyötyisi jotain näyttöjen järjestämisestä, saa-

tettaisiin saada isoja yrityksiä, joissa on modernit tekniikat ja laajat näyttömahdollisuudet käytössä, innostumaan järjestämään useiden opiskelijoiden näyttöjä. Tällöin tasapuolisuusongelmakin ratkeaisi. Kaikki linjan oppilaat kävisivät tekemässä yhden osa-alueen näytön yhden yhteistyökumppanin tiloissa. Tämä tietenkin on aivan toisen tutkimuksen aihe.

Mielestäni kuitenkin kaikki antavat jotain ja kaikki saavat jotain, kun näyttöasia järjestetään todellisessa yhteistyössä.

6 YHTEENVETO

Työssäni olen käsitellyt Porvoon ammattiopisto Amistoa ja tutkielmani aluksi kuvannut sitä työ- ja opiskeluympäristönä. Tämän jälkeen olen kuvannut ammattiosaamisen näyttöä ja sen rakennetta. Varsinaisessa tutkimuksessani olen haastatellut niin opiskelijoita kuin opettajiakin sekä tutkinut erilaisia kirjallisia lähteitä. Tämän tutkimuksen perusteella olen päätenyt seuraavaan yhteenvetoon. Tutkimus poiki lisäksi muutaman kehitysajatuksen tulevaisuutta ajatellen. Näitä kehitysideoita olen esitellyt luvussa 5.

Yhteenvetona toteuttamastani tutkimuksesta voin todeta seuraavaa: Hyvän ammattiosaamisen näytön kuuluu mukailla aitoa työtilannetta. Kuitenkin käytyäni läpi ja analysoituani kaikki esillä olleet lähteet olen tullut siihen tulokseen, että ammattiosaamisen näytön kuuluu mukailla oikeaa työtilannetta, mutta se pitää toteuttaa oppilaitoksessa. Näyttö on aivan liian paljon resursseja kuluttava muualla suoritettavaksi. Se rasittaa niin opettajia kuin työelämän edustajiakin.

Oppilaitoksen ja työelämän yhteistyön vaaliminen on tärkeää, mikä tulee vahvasti esiin tutkimukseni lähteissä. Porvoon kokoisella paikkakunnalla vähistä hyvistä työssäoppimispaikoista pitää huoli, eikä rasittaa työelämän edustajia teettämällä heillä oppilaitoksen töitä.

Oppilaitosnäyttö on tasapuolinen kaikille opiskelijoille. Se on täysin sama jokaiselle, joten jokainen Amistosta saatava todistus voi tämän osalta olla keskenään vertailukelpoinen. Ei ole oikein, että joku opiskelija saa kiitettävän arvosanan (K3) tekemällä ja osaamalla paljon vähemmän kuin joku toinen oppilas, joka sattuu vain olemaan vaativammassa työssäoppimispaikassa.

Oppilaitosnäytössä saadaan annettua tukea erilaisille oppijoille se määrä, jonka he tarvitsevat. Työelämässä tällaisen tuen järjestäminen olisi luultavasti hankalampaa. Erityisopiskelijoiden tarvitsema tekemisen rauha olisi lisäksi melko helppoa järjestää varaamalla koko työsalin vain opiskelijan näytölle, jolloin muista katsojista aiheutuvaa häiriötekijää ei olisi. Tietysti olisi mahdollista järjestää näyttö erilaisille oppijoille oppilaitoksessa ja muille työelämässä, mutta onko tämäkään tasa-

puolinen järjestely? Mielestäni standardoitu näyttö kaikille on ainoa oikea vaihtoehto. Näyttöä ei voi tehdä vahvojen opiskelijoiden ehdoilla, vaan heikommat on otettava järjestelyissä huomioon.

Näytön ajoittaminen opintojen viimevaiheeseen koetaan luontevaksi. Lähes kaikki lähteeni toivat esiin kolmannen eli viimeisen opiskeluvuoden. Näyttö tehdään silloin, kun oppiminen on kaikkein vahvimmillaan. Näyttöä kuitenkin pitää harjoitella, ja harjoituksia voi järjestää vuosittain keväällä. Tällöin saadaan arvokasta tietoa oppimisen edistymisestä ja siitä, mitä tarvitsee vielä tulevina vuosina opetella ja mitä taas ei tarvitse enää kerrata. Näin näyttöä voi pitää oppimisen mittarina ja kehittäjänä. Samalla saadaan lisäksi pakollista harjoitusta lopputilannetta varten.

Luultavasti kaikkein helpoin ja selkein tapa olisi järjestää jokaisen osa-alueen näyttö kerrallaan. Näin arviointi olisi helpointa ja selkeintä. Tavaran vastaanotto pitäisi järjestää yhtenä, lähetys toisena, trukinkuljettajan tehtävät kolmantena näyttökertana. Tosin näissä kaikissa edellä mainituissa osa-alueissa käytetään trukkia apuvälineenä. Tällöin opiskelijalle tulisi kolmannella luokalla ja mahdollisesti aiempien vuosien kohdalla 4–5 pientä näyttöä. Tämä tietysti lisää harjoiteltavaa ja järjestettävää verrattuna muutamaan isompaan näyttöön, mutta tämä on varmasti opiskelijalle helpompaa. Lyhyessä näytössä on vähemmän muistettavaa kuin isommassa, monta eri osaa käsittävässä tapahtumassa. Lyhyt näyttö palvelee lisäksi erilaisia oppijoita, paremmin kuin liian pitkä näyttö, joka voisi aiheuttaa turhaa suorituspainetta. Oppilaitoksessa suoritettavalle näytölle olisi lisäksi käytännössä helpompaa toteutua osissa. Kaikkia toimintoja ei voi olla kerralla esillä, vaan jokainen tilanne toisin kuin työelämässä pitää järjestää. Tämän järjestämisenkin kannalta pienet alueet ovat helpompia.

Arviointikriteerit tulee ottaa suoraan valtakunnallisesta opetussuunnitelmasta, ja ne eivät saa erota millään tavoin linjasta. Näin arviointi on selkeää ja pysyy samansuuntaisena kuin muiden oppilaitosten arviointi.

Kaikki osa-alueet, jotka opiskelija pystyy näyttämään tekemisellä, toteutetaan siten. Kaikkiin muihin suunnitellaan muunlainen arviointi. Tämäkin voidaan oppi-

laitoksessa tehdä yksiselitteisesti ja sovitusti. Jossain työpaikassa voisivat toiset osat olla näyttöarvioituja ja toiset osat muuten arvioituja, jossain toisessa työssä-oppimispaikassa asiat voisivat olla taas toisin. Tämä aiheuttaisi vain sekaannusta ja sekavaa arviointia.

Kaikesta tästä voidaan todeta, että näyttö olisi parasta suorittaa oppilaitoksessa, pieninä osa-alueina, riittävästi opiskelijaa tukien, hyvin harjoiteltuna ja vasta kolmantena vuonna. Näin toteutuvat kaikki ne asiat, joita haetaan: tasapuolisuus, toimivat käytännön järjestelyt, todenmukaisuus ja vertailukelpoisuus.

LÄHTEET

Amisto. 2010. Porvoon ammattiopisto [viitattu 11.11.2010]. Saatavissa:
<http://www.amisto.fi>.

Anttila, P. Kukkonen, P. Lempinen, P. Nordman-Byskata, C. Pesonen, K. Tuomainen, S. Hietala, R. & Räisänen, A. 2010. Näyttöä on, ammattiosaamisen näyttöjen toteutuminen käytännössä. Helsinki: Opetushallitus.

Apprenticeships. 2010. Department of Education [viitattu 14.11.2010]. Saatavissa:
http://www.education.gov.uk/16to19/qualificationsandlearning/apprenticeships_

Eriksson, K. 2010. Tiimipäällikkö. Porvoon ammattiopisto Amisto. Haastattelu 5.10.2010.

Hakala, R. 2007. Ammattiosaamisen näyttöjen vaikutus opettajan ja työpaikkaohjaajan työnkuvaan. Helsinki: Opetushallitus ja Edita Prima Oy.

Hietalahti, S. 2010. Ammattiosaamisen näytöt liiketalouden alalla, tietoa ja työelämän näkökulmaa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajankoulutus. Kehittämishankeraportti.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

HOJKS – Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. 2010. Tornion Etu-Info [viitattu 14.11.2010]. Saatavissa:
http://www.peda.net/veraja/etuinfo/perusopetus/etuki/hojks_

Hätönen, H. 1999. Opiskelijan arviointi työssäoppimisessa. Helsinki: Opetushallitus.

Itä-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä. Henkilöstöraportti 2009/2010. Julkaisematon asiakirja.

Jussila, A., Paavola, A. & Mahlamäki-Kultanen, S. 2008. Ammattiosaamisen näytöt – kokemuksia ensimmäiseltä kierrokselta. Helsinki: Opetushallitus ja Edita Prima Oy.

Jämsén, M. 2010. Toimipisteenjohtaja. Porvoon ammattiopisto Amisto. Haastattelu 27.10.2010.

Järvinen, A. 2010. Opiskelija LOVP 09. Porvoon ammattiopisto Amisto. Haastattelu 23.9.2010.

Kallioniemi, K., Majuri, M. & Mahlamäki-Kultanen, S. 2008. Ammattiosaamisen näytöt ja näyttötutkinnot vertailussa. Helsinki: Opetushallitus ja Edita Prima Oy.

Keskuspuiston ammattiopisto. 2010. Ammattiosaamisen näytöt, opas opiskelijalle.

Kilpinen, V. 2010. Opiskelija LOVP 10. Porvoon ammattiopisto Amisto. Haastattelu 23.9.2010.

Korkala, R. & Korkeakivi, A. 2010. Työssäoppimisen hintalappu hiertää. Opettaja 37/2010, 30–32.

Koulutuskeskus Salpaus. 2010. Päijät-Hämeen koulutus konserni [viitattu 14.11.2010]. Saatavissa: <http://www.salpaus.fi>.

Kumpulainen, H. 2010. Nuorten ammattiosaamisen näyttösuunnitelma, sähkö ja automaatiotekniikan koulutusohjelmaan. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu. Kehittämishankeraportti.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998.

Manninen, A. 2010. Varasto-alan opettaja. Porvoon ammattiopisto Amisto. Haastattelu 12.10.2010.

Näyttötutkinnot.fi-portaali. 2010. Alvar [viitattu 14.9.2010]. Saatavissa:
<http://www.nayttotutkinnot.fi>.

Opetushallitus. 1999. Työssäoppimisen opas opettajille ja kouluttajille. Helsinki

Opetushallitus. 2006a. Ammattiosaamisen näytöt käyttöön. Helsinki.

Opetushallitus. 2006b. Kansallinen ammattiosaamisen näyttöaineisto. Logistiikan perustutkinto [viitattu: 15.11.2010]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/110664_logistiikan_perustutkinto_nayttoaineisto.pdf.

Opetushallitus. 2008a. Ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaavan toimielimen tehtävät ja toimintamalleja. Helsinki.

Opetushallitus. 2008b. Opiskelijan arvioinnin hyviä käytäntöjä. Helsinki.

Opetushallitus. 2009. Logistiikan perustutkinto. Ammatillisen tutkinnon perusteet. Määräys 32/011/2009.

Opetushallitus. Työssäoppiminen ja ammattiosaamisen näytöt, opas työpaikoille. Helsinki.

Opetussuunnitelma. 2009. Wikipedia [viitattu 14.11.2010]. Saatavissa:
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Opetussuunnitelma>.

Pätevoidy näyttötutkintomestariksi. 2010. Jyväskylän ammattikorkeakoulu [viitattu 11.11.2010]. Saatavissa:
http://www.jamk.fi/aokk/taydennyskoulutus/nayttotutkintomestarikoulutus_

Rocla. 2010. Rocla Oyj [viitattu 11.11.2010]. Saatavissa: <http://www.rocla.fi>.

Solehmainen, J. 2010. Liikenneopettaja. Koulutuskeskus Salpaus. Haastattelu 23.10.2010.

Tonet. Työssäoppimisen tietopalvelu. 2010. Opetushallitus [viitattu 9.12.2010].
Saatavissa: <http://www03.edu.fi/aineistot/tonet/fin/opiskelija/index.html>.

Turunen, A. 2010. Logistiikan opettaja. Porvoon ammattiopisto Amisto. Haastattelu 2.11.2010.

Vehviläinen, J. 2004a. Ammattiosaamisen näyttöjen vaikutukset ammatillisen koulutuksen laatuun. Helsinki: Opetushallitus.

Vehviläinen, J. 2004b. Ammattiosaamisen näytöt, kokemuksia, asenteita ja ennako-odotuksia. Helsinki: Opetushallitus.

Virolainen, M. 2001. Ammatillisen peruskoulutuksen näytöt Englannissa, Saksassa, Hollannissa ja Tanskassa. Helsinki: Opetushallitus.

LIITTEET

LIITE 1. Kone- ja metallialan perustutkinto, näyttösuunnitelma, automaatiotekniikan ja kunnossapidon yleisosaaminen.

LIITE 2. Rehtorin määräys ammattiosaamisen näytöistä

LIITE 3. Kyselylomake Pekka Pulkkinen